

ВИДАВНИЦТВО
РАНОК

Інтернет-
підтримка

С. О. Скворцова,
О. В. Онопрієнко

НОВА
УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

2
КЛАС

Спостерігаю

Міркую

Розв'язую

Математика

Навчальний зошит

Частина 3

УДК 51:37.016(076)
С42

Схвалено для використання у загальноосвітніх навчальних закладах
комісією з педагогіки та методики початкового навчання Науково-методичної ради
з питань освіти Міністерства освіти і науки України
(лист Інституту модернізації змісту освіти Міністерства освіти і науки України
від 05.04.2019 р. № 22.1/12-Г-178)

Рецензенти:

Н. П. Листопад, науковий співробітник відділу початкової освіти
Інституту педагогіки НАПН України;
О. Б. Колесник, учитель початкових класів Харківської гімназії № 12
Харківської міської ради Харківської області

Скворцова С. О.

С42 Математика. 2 клас. Навчальний зошит : У 4 ч. Ч. 3 / С. О. Скворцова, О. В. Онопрієнко. —
Харків : Вид-во «Ранок», 2019. — 72 с. : іл. + Додаток «Працюю самостійно 3» (32 с.).

ISBN 978-617-09-5443-5

Посібник складений відповідно до Типової освітньої програми, розробленої під керівництвом О. Я. Савченка, і є складовою навчально-методичного комплексу з математики для 2 класу авторів С. О. Скворцової, О. В. Онопрієнко. До комплексу входять: навчальний зошит у 4 частинах із додатком «Працюю самостійно» для самостійної роботи учнів, посібник «Моніторинг навчальних досягнень», збірник завдань для формуального оцінювання, розробки уроків.

Видання складається з чотирьох частин, кожна з яких містить тексти правил; зразки міркувань; завдання на актуалізацію опорних знань, створення проблемної ситуації та її розв'язання, первинне закріплення, формування вмінь і навичок, неперервне повторення. Навчальний матеріал поданий у цікавій та доступній формі з урахуванням психологічних особливостей сучасних другокласників.

Призначено для учнів 2 класу закладів загальної середньої освіти і вчителів початкових класів.

УДК 51:37.016(076)

Для активації інтернет-підтримки:

1. Увійдіть на сайт interactive.ranok.com.ua
2. Зареєструйтеся, натиснувши кнопку «Зареєструватися».
3. Під час реєстрації оберіть статус «Вчитель».
4. На головній сторінці в поле для введення скретч-коду введіть код 817059.
5. Натисніть кнопку «ОК» та завантажте матеріали.

Служба технічної підтримки:

тел. (057) 719-48-65,
(098) 037-54-68

(понеділок — п'ятниця
з 10.00 до 18.00)

E-mail: e-ranok@ranok.com.ua

**Разом дбаємо
про екологію та здоров'я**

ISBN 978-617-09-5440-4 (ч. 1)
ISBN 978-617-09-5441-1 (ч. 2)
ISBN 978-617-09-5443-5 (ч. 3)
ISBN 978-617-09-5442-8 (ч. 4)

© Скворцова С. О., Онопрієнко О. В., 2019
© Ширяев Д. В., ілюстрації, 2019
© ТОВ Видавництво «Ранок», 2019

Дорогі друзі!

Ви вже, напевно, переконалися, що математика — цікава наука. Працюючи з цим зошитом, ви зможете дізнатися чимало корисного для себе. Ви будете розкривати різні способи обчислень, шукати шляхи розв'язування задач, досліджувати властивості фігур... Усе це не лише знадобиться в житті, а й навчить вас міркувати та робити висновки. Такий досвід необхідний для досягнень у справах кожній людині.

Бажаємо успіхів!

Ваші друзі й помічники — автори зошита

У посібнику використано такі позначки:

— досліді

— візьми до уваги

— випробуй себе

— попрацюй із числами та кружками

— попрацюй із геометричними фігурами

— попрацюй із годинником

➤➤ РОЗВ'ЯЗУЄМО ЗАДАЧІ, ЯКІ МІСТЯТЬ ВІДНОШЕННЯ РІЗНИЦЕВОГО ПОРІВНЯННЯ

1

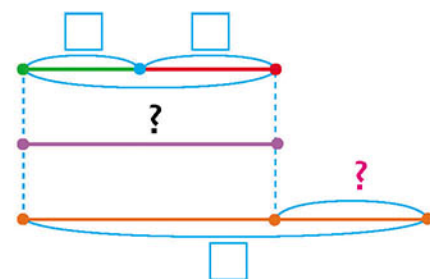
Перетвори текст на задачу.

Діти прикрашали до свята класну кімнату. Тетянка зробила 24 ліхтарики, Іринка — 25, а Сашко — 59.

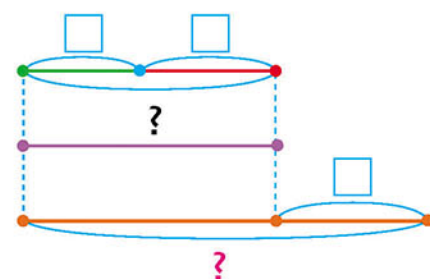
Богдан поставив таке запитання: «На скільки більше ліхтариків зробив Сашко, ніж Тетянка та Іринка разом?». Доповни короткий запис і схему до задачі, яку склав Богдан. Розв'яжи задачу.

Т. — <input type="text"/> л.	} ?	На ?
І. — <input type="text"/> л.		
С. — <input type="text"/> л.		

Склади обернену задачу, щоб шуканим у ній було число 59. Розв'яжи цю задачу. Скористайся коротким записом і схемою, поданими нижче. Доповни їх. Що спільне в розв'язаннях двох задач? Чому?

Т. — <input type="text"/> л.	} ?	←
І. — <input type="text"/> л.		
С. — ?, на <input type="text"/> б.		

2

Перевір роботу учня. У чому він помилився?

$46 + 8 = 40 + 14 = 54$	$63 - 8 = 60 + 5 = 65$
$40 + 6$	$60 + 3$
$46 + 8 = 40 + 2 = 42$	$63 - 8 = 60 + 5 = 65$
$6 + 2$	$3 + 5$

2

I	—	□	} ?	↻ На ?
II	—	□		
III	—	□		

I	—	□	} ?	←
II	—	□		
III	—	?, на □ б. (м.)		

3 Розглянь кожний стовпчик. З'ясуй, що змінилося в рівностях. Як це вплине на результат? Закінчи обчислення.

$$\begin{array}{r} 8 + 6 = 14 \\ \downarrow ? \quad \downarrow ? \\ 6 + 6 = \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 11 - 5 = 6 \\ \downarrow ? \quad \downarrow ? \\ 14 - 5 = \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 47 + 3 = 50 \\ \downarrow ? \quad \downarrow ? \\ 47 + 6 = \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 16 - 6 = 10 \\ \downarrow ? \quad \downarrow ? \\ 16 - 8 = \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 7 + 6 = 13 \\ \downarrow ? \quad \downarrow ? \\ 7 + 4 = \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 76 - 4 = 72 \\ \downarrow ? \quad \downarrow ? \\ 76 - 8 = \square \end{array}$$

4 Значення якого виразу в стовпчику обчислити зручніше? Обчисли його. Скористайся залежністю результату від зміни компонента і знайди значення іншого виразу.

$$\begin{array}{r} 47 + 10 = \square \\ \updownarrow ? \quad \updownarrow ? \\ 47 + 7 = \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 12 - 6 = \square \\ \updownarrow ? \quad \updownarrow ? \\ 12 - 10 = \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 56 + 5 = \square \\ \updownarrow ? \quad \updownarrow ? \\ 60 + 5 = \square \end{array}$$

5 Знайди значення виразів двома способами.

$\begin{array}{r} 21 - 3 = \\ \swarrow \quad \searrow \\ \cdot + \cdot \end{array}$	$\begin{array}{r} 56 + 8 = \\ \swarrow \quad \searrow \\ \cdot + \cdot \end{array}$
$\begin{array}{r} 21 - 3 = \\ \searrow \quad \swarrow \\ \cdot + \cdot \end{array}$	$\begin{array}{r} 56 + 8 = \\ \swarrow \quad \searrow \\ \cdot + \cdot \end{array}$
$\begin{array}{r} 77 + 8 = \\ \swarrow \quad \searrow \\ \cdot + \cdot \end{array}$	$\begin{array}{r} 36 - 8 = \\ \swarrow \quad \searrow \\ \cdot + \cdot \end{array}$
$\begin{array}{r} 77 + 8 = \\ \searrow \quad \swarrow \\ \cdot + \cdot \end{array}$	$\begin{array}{r} 36 - 8 = \\ \swarrow \quad \searrow \\ \cdot + \cdot \end{array}$

➤➤ ПЕРЕНОСИМО ПРИЙОМ ОКРУГЛЕННЯ НА ВИПАДКИ ДОДАВАННЯ Й ВІДНІМАННЯ ОДНОЦИФРОВОГО ЧИСЛА

1 Попрацюй з математичними матеріалами.

2 Обчисли за схемами значення виразів способом округлення.

$$5 + \overset{10}{\cancel{7}} = 5 + 10 - \dots = \quad 12 - \overset{\cancel{6}}{} =$$

$$15 - \overset{10}{\cancel{7}} = 15 - 10 + \dots = \quad 5 + \overset{\cancel{9}}{} =$$

3 Запиши найближче кругле число до даного. Заміни дане число різницею.

$67 \rightarrow 70$

$36 \rightarrow \square\square$

$88 \rightarrow \square\square$

$59 \rightarrow \square\square$

$67 = 70 - \square$

$36 = \square\square - \square$

$88 = \square\square - \square$

$59 = \square\square - \square$

4 Згадайся, значення якого виразу в стовпчику обчислити зручніше. Обчисли його. Скористайся залежністю результату від зміни компонента та знайди значення іншого виразу.

$$\begin{array}{ccc} 23 - 8 = \dots & 16 + 10 = \dots & 52 - 10 = \dots \\ 23 - 10 = \dots & 16 + 7 = \dots & 52 - 9 = \dots \end{array}$$

5 Прокоментуй обчислення.

$$6 + \overset{\cancel{8}}{} = 6 + 10 - 2 = 16 - 2 = 14$$

$$15 - \overset{\cancel{8}}{} = 15 - 10 + 2 = 5 + 2 = 7$$

Зістав суму з поданою нижче. Зістав різниці. Що змінилося? Як ця зміна вплинула на розв'язання?

$$26 + \overset{\cancel{8}}{} = 26 + 10 - 2 = 36 - 2 = 34$$

$$45 - \overset{\cancel{8}}{} = 45 - 10 + 2 = 35 + 2 = 37$$

$$\triangleright 76 + \textcircled{7} = 76 + 10 - 3$$

$$\triangleright 42 - \textcircled{8} = 42 - 10 + 2$$

Приєм округлення

Якщо один із доданків (від'ємник) закінчується цифрою 5, 6, 7, 8, 9, то:

1. Заміною $\frac{\text{один із доданків}}{\text{від'ємник}}$ найближчим круглим числом.
2. $\frac{\text{Додаю}}{\text{Віднімаю}}$ кругле число. Визначаю, на скільки більше було $\frac{\text{додано}}{\text{віднято}}$.
3. $\frac{\text{Віднімаю}}{\text{Додаю}}$ стільки ж одиниць.
4. Називаю результат.

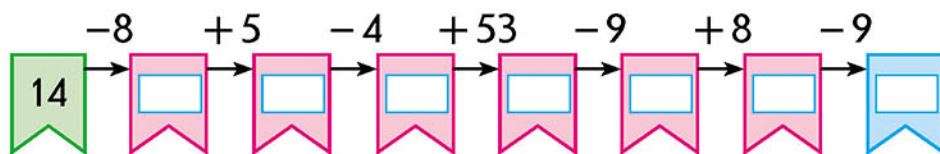
6

Обчисли значення виразів за схемами, використовуючи прийом округлення.

$75 + \textcircled{7} = 75 + 10 - \dots =$	$22 - \textcircled{6} =$
$45 - \textcircled{7} = 45 - 10 + \dots =$	$45 + \textcircled{9} =$
$\textcircled{28} + 7 = 30 + 7 - \dots =$	$76 - \textcircled{8} =$
$53 + \textcircled{9} =$	$43 + \textcircled{8} =$
$71 - \textcircled{6} =$	$\textcircled{27} + 4 =$
$67 - \textcircled{8} =$	$36 - \textcircled{8} =$

➤ ДОДАЄМО І ВІДНІМАЄМО ЧИСЛА РІЗНИМИ СПОСОБАМИ

1 Виконай арифметичні дії за стрілками.

2 Знайди значення виразів різними способами.

$45 - 6 =$	$24 + 8 =$	$61 - 7 =$
$45 - 6 =$	$24 + 8 =$	$61 - 7 =$
$45 - 6 =$	$24 + 8 =$	$61 - 7 =$

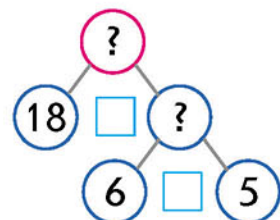
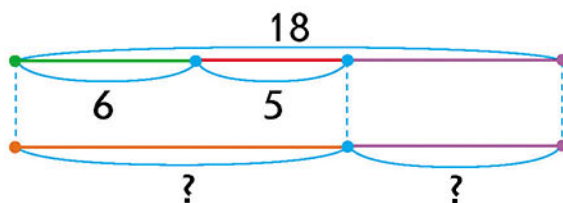
3 Перевір, чи правильно знайдено результати. Виправ помилки, якщо вони є.

$46 - 8 = 64$ $38 + 4 = 42$ $73 - 4 = 69$

4 Прочитай задачу. Розглянь схему, доповни схему аналізу. Добери вираз для розв'язування задачі.

➤ Бабуся підклала під квочку 18 яєць. Із них вилупилися 6 білих, 5 чорних курчат, а решта — рябенькі. Скільки рябеньких курчат вилупилося?

1) $(6 + 5) - 18$

2) $18 - (6 + 5)$

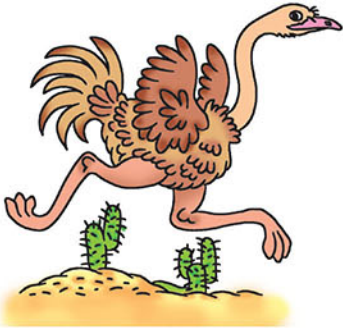
3) $(18 - 6) - 5$

- Додавання і віднімання:
- частинами
- способом округлення

- за правилом додавання (віднімання) числа до суми (від суми)

5 Розв'яжи задачу усно. Склади обернену до неї задачу.

- Під час небезпеки страус побіг великими кроками. Перший крок страуса становив 3 м, другий — на 2 м більше, ніж перший, а третій — на 1 м менше, ніж другий. Скільки метрів подолав страус за третій крок?

Поміркуй, як зміниться розв'язання поданої задачі, якщо змінити запитання на таке: «Скільки всього метрів подолав страус за три кроки?».

6 Прочитай задачу. Які числові дані потрібні для відповіді на її запитання? Розв'яжи задачу.

- Тваринка соня спить 7 місяців на рік. На скільки більше місяців на рік соня спить, ніж не спить?

7 Зазнач порядок дій і знайди значення виразів.

$$60 - (12 - 7) + 22 = \quad (40 - 7) + (8 + 3) =$$

8 Попрацюй з математичними матеріалами.

9 Запиши хоча б одне значення змінної, за якого нерівність буде істинною.

$$c + 3 < 11$$

$$p - 8 > 5$$

$$c =$$

$$p =$$

»» ДОСЛІДЖУЄМО КУТ

1 Попрацюй із математичними матеріалами.

2 Назви геометричні фігури.

КУТ

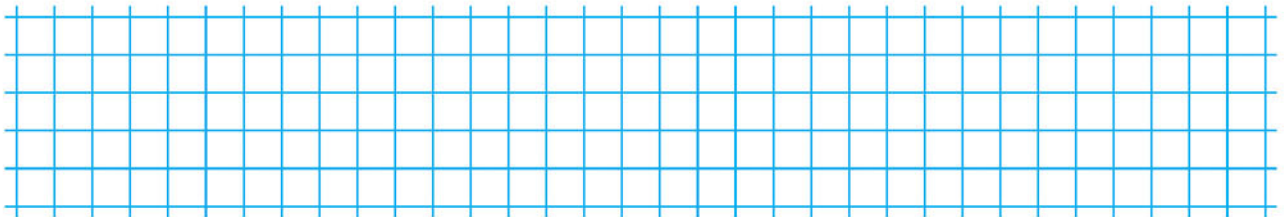

Два промені зі спільним початком утворюють **кут**.

Промені — це **сторони кута**.

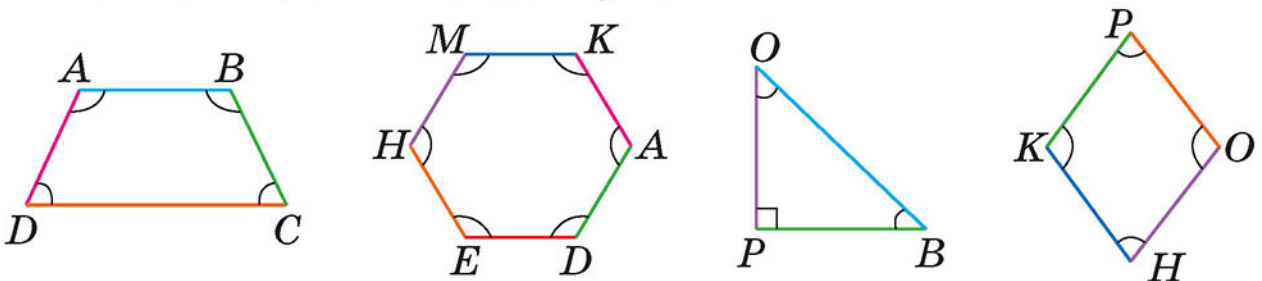
Точка, із якої проведені промені, — **вершина кута**.

3 Проведи промінь. Проведи два промені, що мають спільний початок. Яка фігура утворилась?

4 Відшукай кути на різних предметах довкола себе. Які фігури не мають кутів?

5 Сашко показав сторони многокутників різними кольорами. Назви сторони многокутників; їхні вершини. Відшукай кути у фігурах. Розглянь, як хлопчик показав кути.

➤ Вершина кута

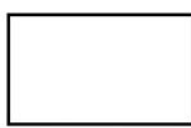
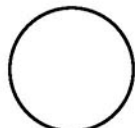
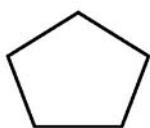
➤ Сторони кута

Кут утворюють **дві сторони** многокутника, що виходять з **однієї** вершини. Вершина многокутника є вершиною кута.

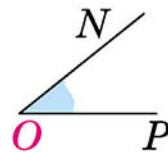
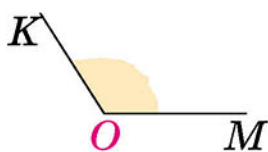
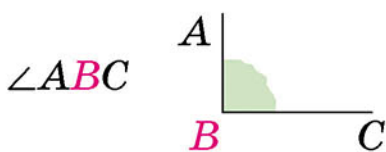
6

Зафарбуй у різні кольори кути многокутників.

7

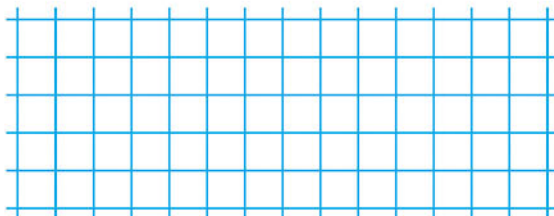
Кути позначають буквами. Вершину кута записують посередині. Розглянь зразок. Назви інші кути.

8

Побудуй кут $\angle MCP$ за поданим алгоритмом.

1. Постав точку C — це вершина кута.
2. Із точки C проведи два промені: CM і CP — сторони кута.

9

Обчисли значення виразів трьома способами.

$$\begin{array}{r} 56 - 8 = \\ \begin{array}{r} \diagup \quad \diagdown \\ + \quad \quad \end{array} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 35 + 9 = \\ \begin{array}{r} \diagup \quad \diagdown \\ + \quad \quad \end{array} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 56 - 8 = \\ \begin{array}{r} \diagdown \quad \diagup \\ + \quad \quad \end{array} \end{array}$$

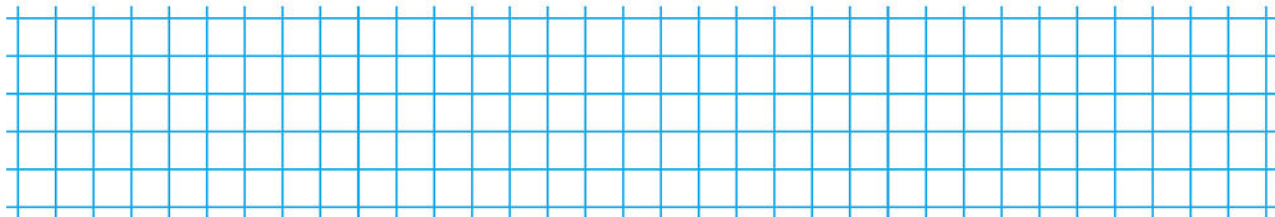
$$\begin{array}{r} 35 + 9 = \\ \begin{array}{r} \diagdown \quad \diagup \\ + \quad \quad \end{array} \end{array}$$

$$56 - \textcircled{8} =$$

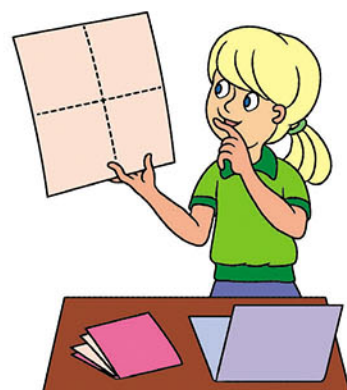
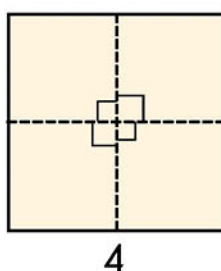
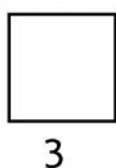
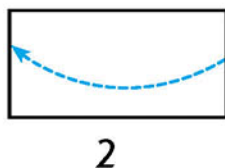
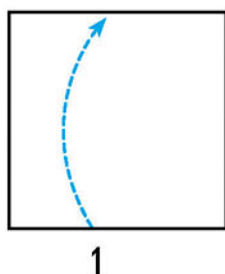
$$35 + \textcircled{9} =$$

ОДЕРЖУЄМО ПРЯМИЙ КУТ

1 Накресли будь-які кути AOM , CBK .

2 Світланка взяла великий аркуш паперу (мал. 1), зігнула його навпіл (мал. 2), а потім ще раз зігнула аркуш навпіл (мал. 3). Далі Світланка розгорнула аркуш (мал. 4).

Скільки кутів утворилося? Що про них можна сказати?

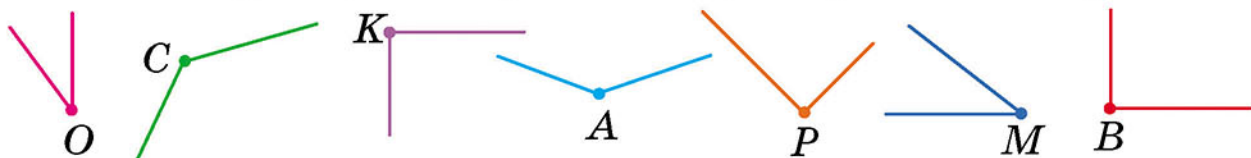
Усі кути рівні. Це — **прямі кути**.

Отже, Світланка отримала модель прямого кута. Утвори дві моделі прямого кута — з маленького та великого аркушів паперу. Наклади ці кути один на одний. Чи збігаються вони? Ці кути рівні!

Усі прямі кути можна накласти один на одний так, щоб їх сторони збігалися.

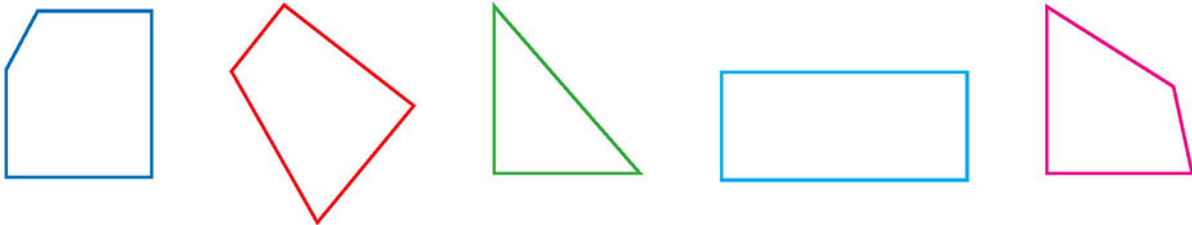
3 Кут можна позначити й однією буквою — його вершиною. За допомогою моделі прямого кута визнач прямі кути на малюнку. Назви їх.

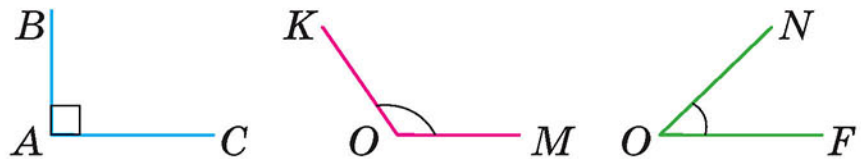
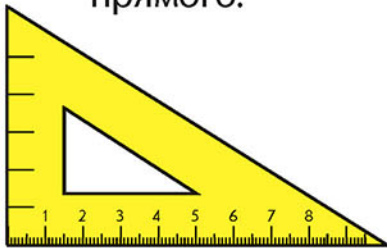
- Рівні кути
- Прямий кут
- Кути більші/менші, ніж прямий

Які кути повністю помістилися всередині моделі прямого кута? Усередині яких кутів помістилася модель прямого кута?

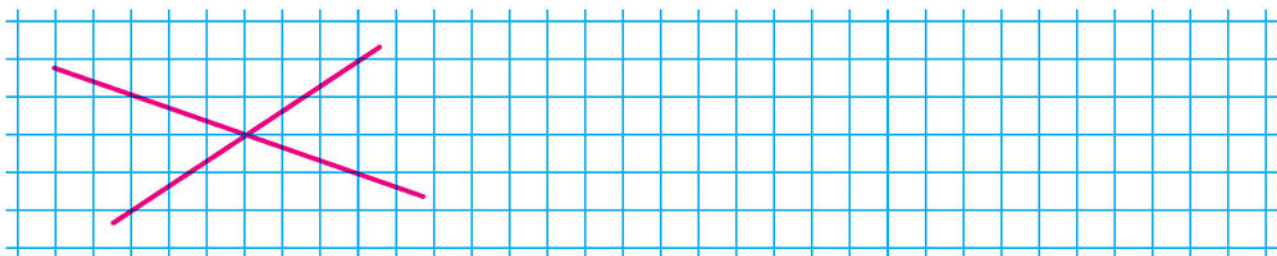
4 Зафарбуй у багатокутниках прямі кути.

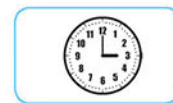
5 Досліди косинець. За допомогою моделі прямого кута знайди в ньому прямий кут. Користуючись косинцем, визнач, який кут на малюнку прямий; який — більший за прямий; який — менший від прямого.

6 Зафарбуй у різні кольори кути, утворені двома прямими, що перетинаються. Які це кути? Накресли прямий кут, використовуючи клітинки.

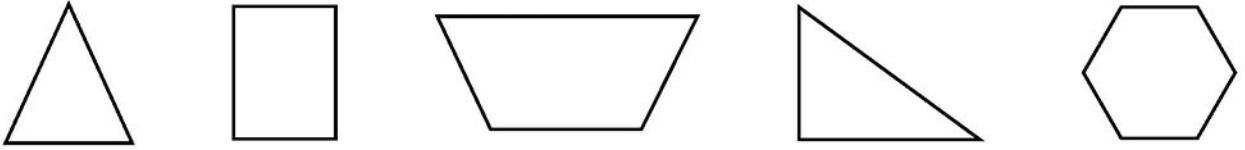

7 Попрацюй із математичними матеріалами.

➤➤ ДОСЛІДЖУЄМО ПРЯМОКУТНИК

1 Зафарбуй у фігурах прямі кути.

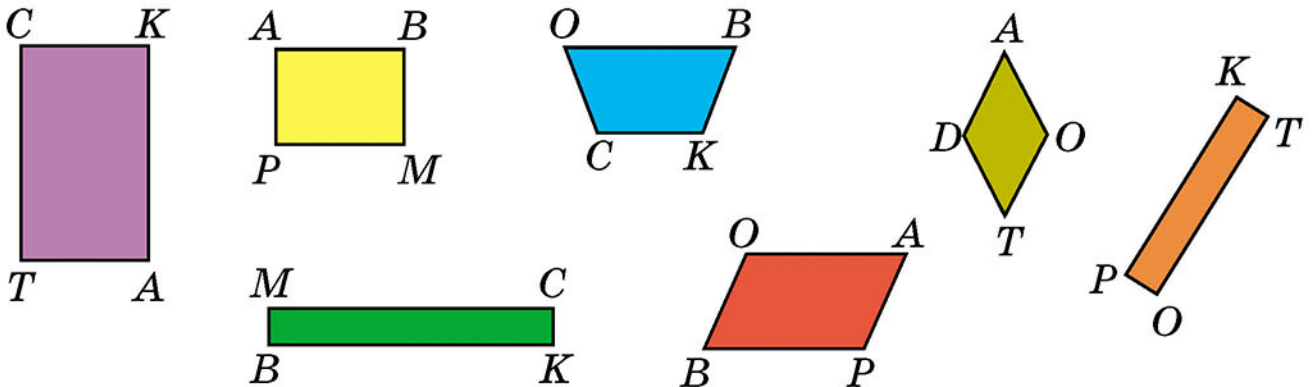

2 Назви множину. За якою ознакою можна розбити подані фігури на дві групи?

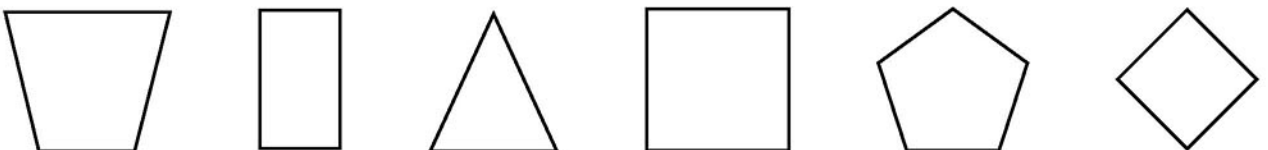

➤➤ Чотирикутник, у якого всі кути прямі, називають **прямокутником**.

3 Які многокутники зображено? Відшукай серед них прямокутники. Назви їх. Відшукай довкола себе предмети, що мають прямокутну форму.

4 Зафарбуй прямокутники.

- > Чотирикутник:
- > усі кути прямі
- > протилежні сторони рівні

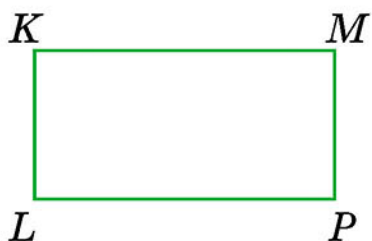
5 Досліди прямокутник. Для цього візьми аркуш прямокутної форми. Зігни його навпіл і порівняй довжини протилежних сторін. Який висновок можна зробити?

Протилежні сторони прямокутника попарно рівні.

Попрацюй із сусідом по парті. Перевірте за допомогою лінійки, чи дійсно протилежні сторони прямокутників рівні. Поцікавтеся результатами вимірювань в інших учнів.

6 Виміряй довжини сторін прямокутників.

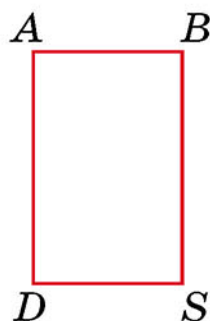
$KMPL$ — прямокутник

$KM =$ _____

$PL =$ _____

$LK =$ _____

$MP =$ _____

$ABSD$ — прямокутник

$AB =$ _____

$SD =$ _____

$DA =$ _____

$BS =$ _____

Висновок:

_____ = _____ = _____

_____ = _____ = _____

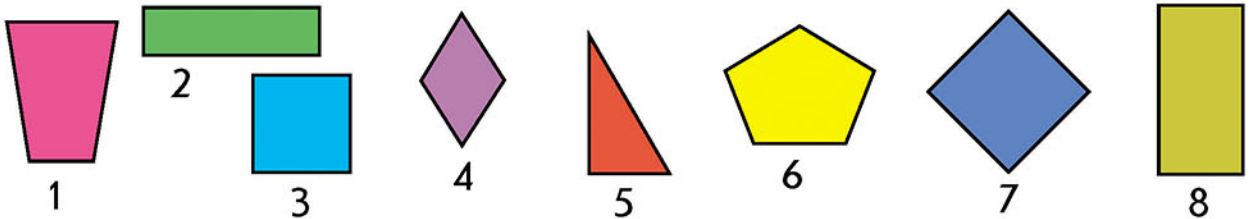
_____ = _____ = _____

_____ = _____ = _____

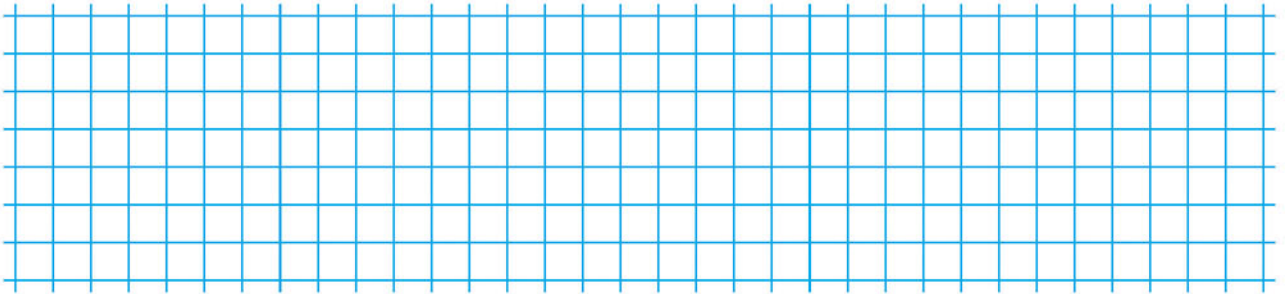
7 Побудуй прямокутник $ABCD$ зі сторонами 4 см і 6 см; прямокутник $OPKM$ зі сторонами 5 см і 3 см.

»» ДОСЛІДЖУЄМО ПРЯМОКУТНИК

- 1 Знайди серед фігур прямокутники та назви їх номери. На які ознаки слід орієнтуватися?

- 2 Побудуй прямокутник $ABCK$ зі сторонами 7 см і 3 см.

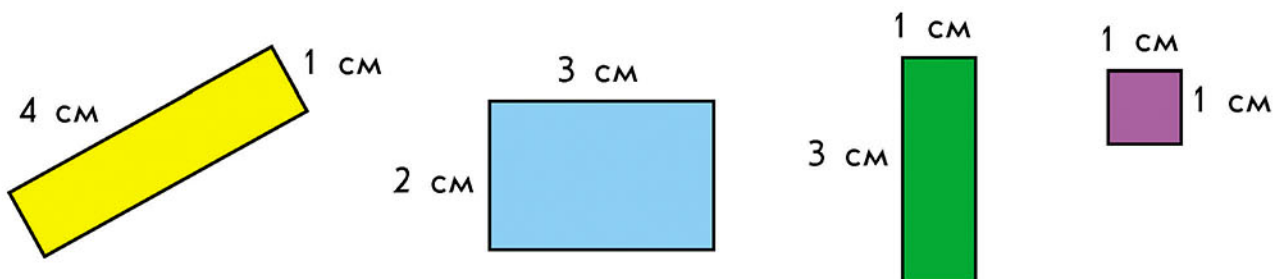

- 3 Користуючись схемою, з'ясуй, чи є істинними твердження.

Усі прямокутники є чотирикутниками.
Не всі чотирикутники є прямокутниками.

- 4 Назви довжини протилежних сторін прямокутників. Чим цікава остання фігура?

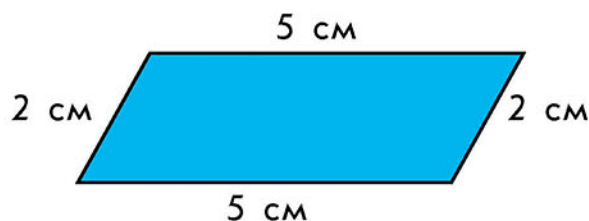

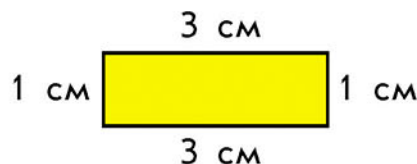

- 5** Прочитай твердження та висновки 1 і 2 з нього.
З'ясуй, чи є істинним кожний висновок. Скористайся малюнками.

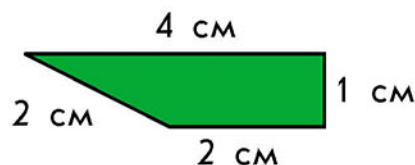
Якщо чотирикутник є прямокутником, то в ньому протилежні сторони рівні.

- 1) Якщо в чотирикутнику протилежні сторони не рівні, то він не є прямокутником.

- 2) Якщо в чотирикутнику протилежні сторони рівні, то це — прямокутник.

- 6** Знайди значення виразів різними способами.

$53 + 9$

$44 - 6$

$35 + 7$

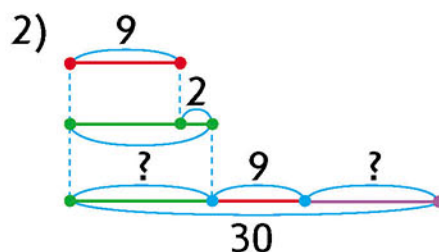
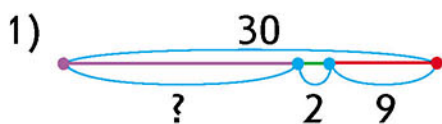
$71 - 4$

$25 - 6$

$36 + 8$

- 7** Добери до задачі схему. Розв'яжи задачу.

- Мавпочка вирішила вимити їжу в струмку. До струмка було 30 м. Спочатку мавпочка пройшла 9 м, потім — на 2 м більше й сіла перепочити. Скільки метрів залишилося пройти мавпочці до струмка?

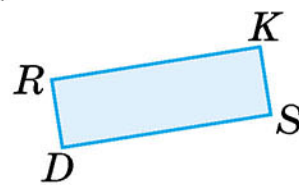
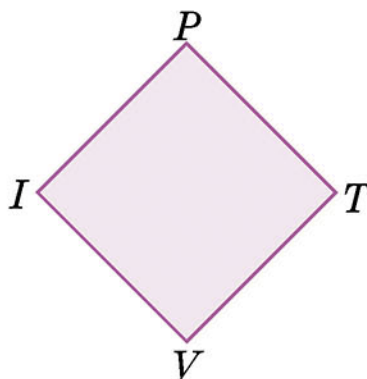
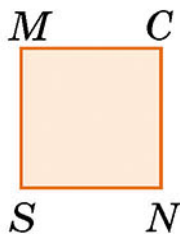
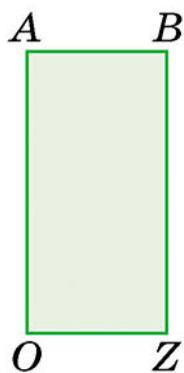

➤➤ ДОСЛІДЖУЄМО КВАДРАТ

1 Попрацюй із математичними матеріалами.

2 Назви множину. Виміряй довжини сторін кожного прямокутника. Чи треба виконувати щоразу чотири вимірювання? Чим цікаві прямокутники $MCNS$ та $IPTV$?

Прямокутник, у якого **всі сторони рівні**, називають **квадратом**.

Чотирикутники

Прямокутники →
усі кути прямі

Квадрати →
усі сторони рівні

Квадрат — це прямокутник, у якого не лише протилежні, а всі сторони рівні.

Якщо будь-який квадрат є прямокутником, то він має всі властивості прямокутника.

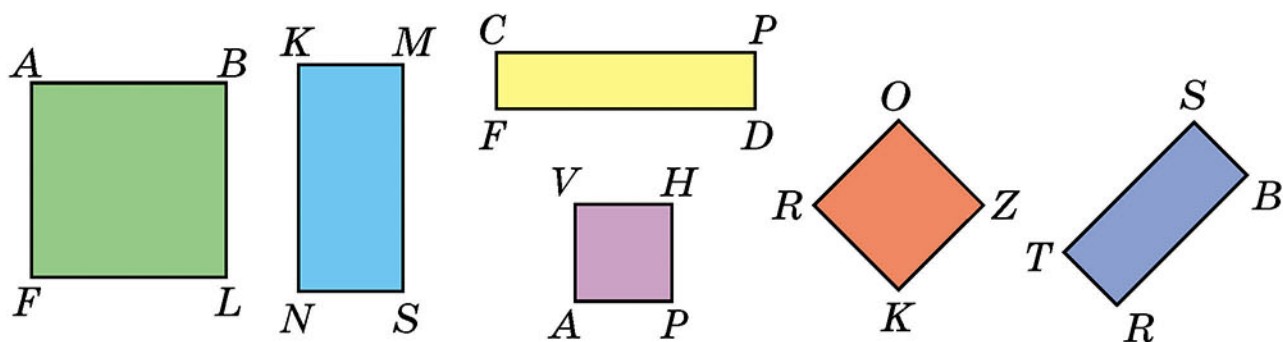
3

Розглянь таблицю. Що спільне між будь-яким прямокутником і квадратом? Що відмінне?

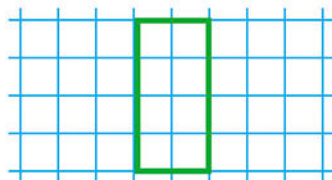
Прямокутник	Квадрат
<ol style="list-style-type: none"> Чотирикутник. Усі кути прямі. 	<ol style="list-style-type: none"> Чотирикутник. Усі кути прямі. Усі сторони рівні.

- **Квадрат:**
  - чотирикутник
  - усі кути прямі
  - усі сторони рівні

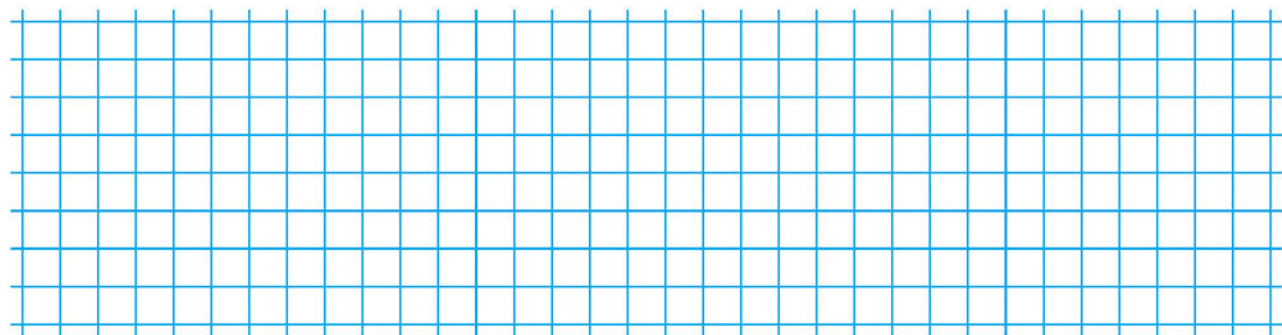
4 Відшукай довкола себе предмети, що мають квадратну форму. Відшукай серед зображених фігур прямокутники, які не є квадратами. Назви їх.

5 Домалюй фігуру так, щоб утворився квадрат.

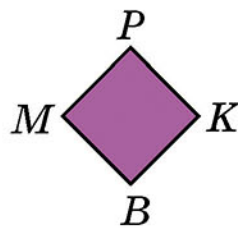
6 Побудуй квадрат $ABCK$ зі стороною 2 см; квадрат $SDFX$ зі стороною 4 см.

7 Які висновки можна зробити з того, що $MPKB$ — квадрат? Закінчи речення.

Усі кути —

Усі сторони —

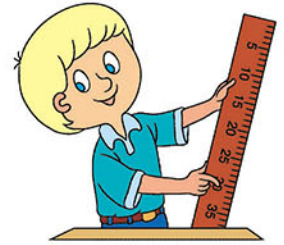
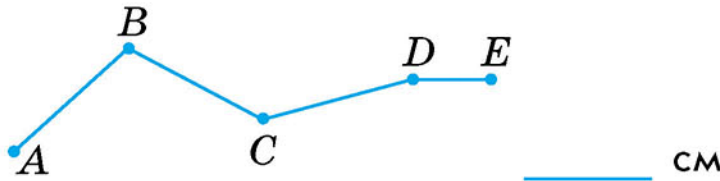

ВІЗНАЧАЄМО ПЕРИМЕТР МНОГОКУТНИКА

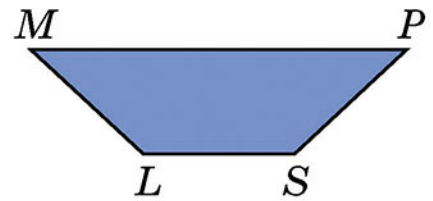
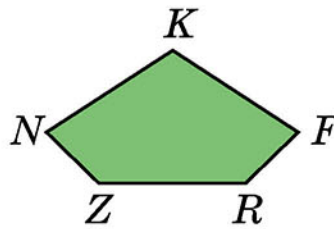
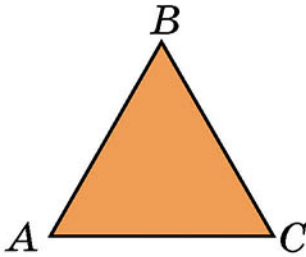
1 Попрацюй із математичними матеріалами.

2 Що ти знаєш про ламану? Знайди довжину поданої ламаної.

3 Знайди довжину замкненої ламаної, що обмежує кожний многокутник. Обчисли периметр кожної фігури. Що ти знаєш про периметр фігури?

4 Перевір, чи правильно учні виконали записи для знаходження периметра кожної фігури. Обчисли усно периметр кожної фігури.

$$P_{\triangle} = 5 + 3 + 4$$

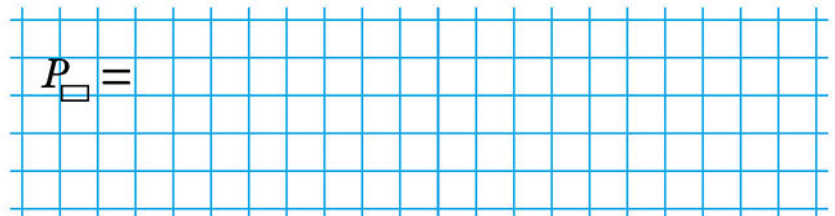
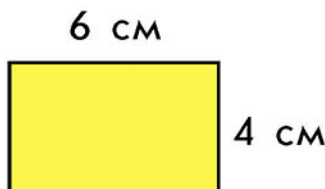

$$P_{\square} = 6 + 6 + 2 + 2$$

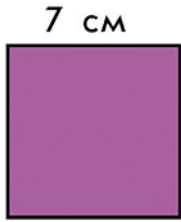
$$P_{\square} = 3 + 3 + 3 + 3$$

5 Обчисли периметр прямокутника зі сторонами 6 см і 4 см.

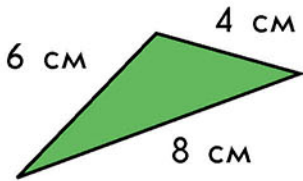
- Периметр трикутника
- Периметр прямокутника
- Периметр квадрата

6 Обчисли периметр квадрата зі стороною 7 см.

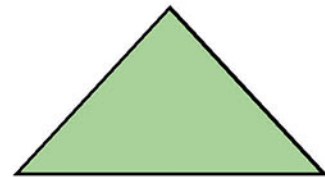
$$P_{\square} =$$

7 Обчисли периметр трикутника зі сторонами 6 см, 8 см і 4 см.

$$P_{\triangle} =$$

8 З'ясуй, периметр якої фігури дорівнює 10 см. Який висновок можна зробити?

$$P_{\square} =$$

$$P_{\triangle} =$$

$$P_{\square} =$$

9 Користуючись схемою, з'ясуй, чи є істинним твердження.

Усі квадрати є прямокутниками, але не всі прямокутники є квадратами.

➤➤ РОЗВ'ЯЗУЄМО ЗАДАЧІ НА ЗНАХОДЖЕННЯ НЕВІДОМОГО ДОДАНКА

1 Знайди невідомі доданки.

$$\begin{array}{r} 7 + \text{🌸} = 30 \\ \hline \end{array} \quad \begin{array}{r} \text{🌸} + 4 = 41 \\ \hline \end{array} \quad \begin{array}{r} 13 + \text{🌸} = 60 \\ \hline \end{array}$$

2 Прочитай і зістав задачі 1 і 2. Що змінилося? Як ця зміна вплине на розв'язання задачі 2?

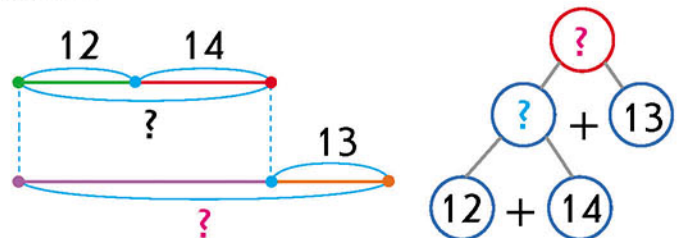

- 1) В Олега було 12 карток з машинами і 14 — з роботами. Друзі подарували йому ще 13 карток. Скільки карток стало в Олега?
- 2) В Олега було 12 карток з машинами і 14 — з роботами. Після того як друзі подарували йому кілька карток, у хлопчика їх стало 39. Скільки карток подарували Олегові друзі?

Перевір, чи правильно Миколка розв'язав задачу 1.

Задача

Було — ?, 12 к. і 14 к.
Подарували — 13 к.
Стало — ?

Розв'язання

$$(12 + 14) + 13 = 39 \text{ (к.)}$$

Відповідь: в Олега стало 39 карток.

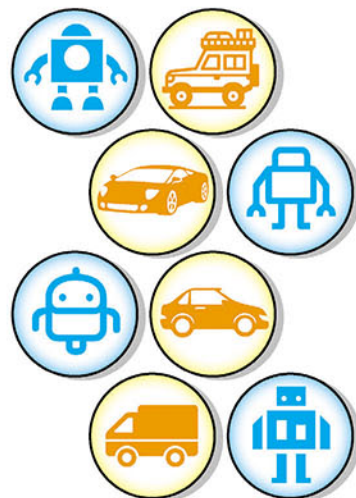
Що треба змінити в поданих короткому записі та схемі, щоб одержати короткий запис і схему задачі 2? Розв'яжи задачу 2. Що ти можеш сказати про задачі 1 і 2? Як називають такі задачі?

Було — ?, і
 — ?
 Стало —

Було — ?
 — ?, і
 Стало —

Зістав задачі 1 і 3. Що змінилося? Як ця зміна вплине на розв'язування задачі 3?

- 3) В Олега було 13 карток. Друзі подарували йому 12 карток з машинами і 14 — з роботами. Скільки карток стало в Олега?

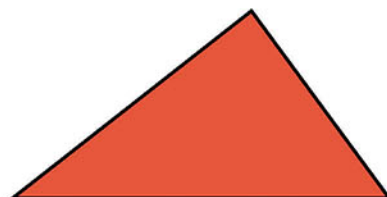

Зістав задачі 3 і 4. Що змінилося? Як ця зміна вплине на розв'язування задачі 4? Розв'яжи задачу 4.

- 4) Друзі подарували Олегові 12 карток з машинами і 14 — з роботами, і після цього в хлопчика стало 39 карток. Скільки карток було в Олега?

3

Виміряй довжини сторін многокутників і обчисли периметр кожної фігури.

$P_{\square} =$

$P_{\triangle} =$

$P_{\square} =$

4

Встав такі знаки арифметичних дій, щоб утворились істинні рівності.

$50 \bigcirc 8 \bigcirc 3 = 61$

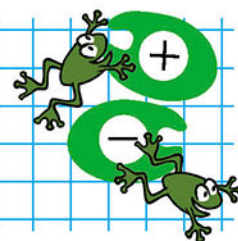
$38 \bigcirc 6 \bigcirc 9 = 41$

$87 \bigcirc 7 \bigcirc 4 = 76$

$68 \bigcirc 2 \bigcirc 5 = 75$

$54 \bigcirc 6 \bigcirc 9 = 57$

$73 \bigcirc 7 \bigcirc 12 = 54$

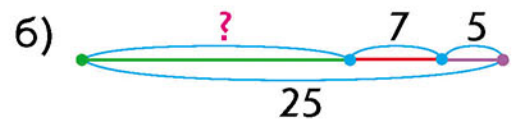
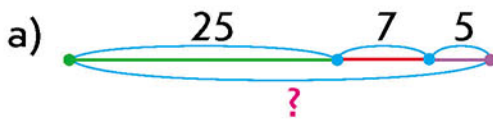
➤➤ РОЗВ'ЯЗУЄМО ЗАДАЧІ НА ЗНАХОДЖЕННЯ НЕВІДОМОГО ЗМЕНШУВАНОВОГО АБО ВІД'ЄМНИКА

1 Заповни таблицю.

Зменшуване	12		16	14		18	11		15	13		17
Від'ємник	4	8		7	8		5	9		8	7	
Різниця		6	9		8	12		2	6		6	9

2 Добери до задачі схему. Добери вираз для розв'язування задачі.

➤ Після того як на зупинці до автобуса увійшли 7 хлопчиків і 5 дівчаток, в автобусі стало 25 дітей. Скільки дітей їхало в автобусі спочатку?

1) $(25 - 7) - 5$

2) $25 + (7 + 5)$

3) $25 - (7 + 5)$

3 Прочитай задачу та зістав її з попередньою. Що змінилося? Як ця зміна вплине на розв'язування? Розкажи план розв'язування задачі.

➤ Після того як на зупинці з автобуса вийшли 7 хлопчиків і 5 дівчаток, в автобусі залишилося 25 дітей. Скільки дітей їхало в автобусі спочатку?

Добери вираз для розв'язування задачі з виразів, поданих у завданні 2.

Було — ?, і

— ?

Залишилося —

Було — ?

— ?, і

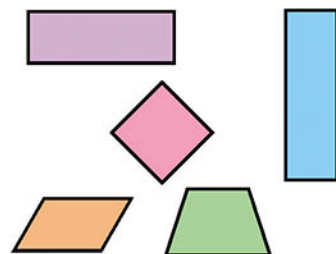
Залишилося —

4 Прочитай задачу та зів'язав її з попередньою. Що змінилося? Як ця зміна вплине на розв'язування?

► В автобусі їхали 7 хлопчиків і 5 дівчаток. Скільки дітей вийшло на зупинці, якщо в автобусі залишилося 6 дітей?

5 Розглянь малюнок. З'ясуй, чи є істинним кожне твердження.

- 1) Будь-який чотирикутник є прямокутником.
- 2) Будь-який прямокутник є чотирикутником.
- 3) Будь-який квадрат є прямокутником.

6 Знайди значення виразів. Розгадай правило, за яким складено кожний стовпчик. Усно склади хоча б ще по одному виразу та знайди їх значення.

$53 - 5 =$	$28 + 3 =$	$95 - 6 =$
$52 - 4 =$	$27 + 4 =$	$96 - 7 =$
$51 - 3 =$	$26 + 5 =$	$97 - 8 =$

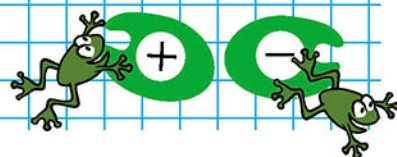

7 Встав такі цифри, щоб утворились істинні рівності.

$44 + \dots 3 = 67$	$8 \dots - 56 = 32$	$\dots 2 + \dots 7 = \dots 9$
$67 - \dots 5 = 22$	$5 \dots + 35 = 89$	$8 \dots - \dots 6 = 53$

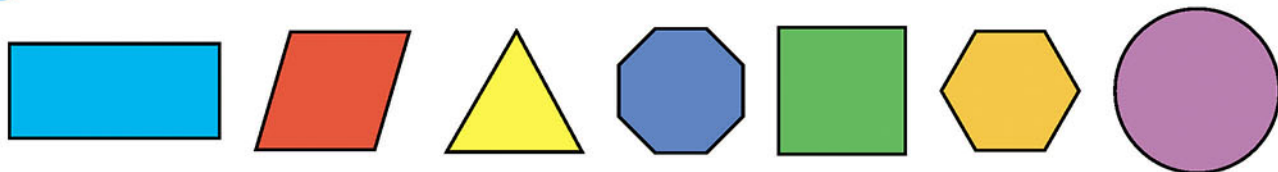
8 Встав такі знаки арифметичних дій, щоб утворились істинні рівності.

$34 \bigcirc 5 \bigcirc 3 = 32$	$27 \bigcirc 4 \bigcirc 8 = 23$
$34 \bigcirc 5 \bigcirc 3 = 26$	$27 \bigcirc 4 \bigcirc 8 = 15$

»» ДОСЛІДЖУЄМО КОЛО І КРУГ

1 Назви геометричні фігури. Що ти про них знаєш?

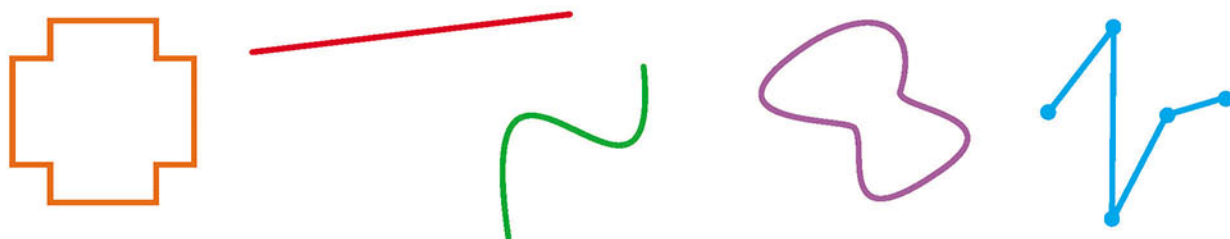

Яка фігура «зайва»? Чому?

2 Попрацюй із математичними матеріалами.

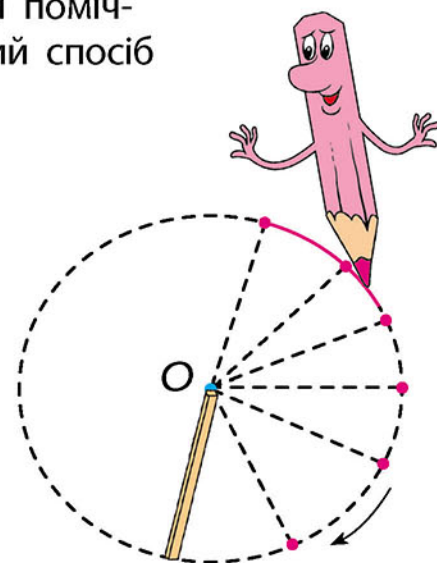
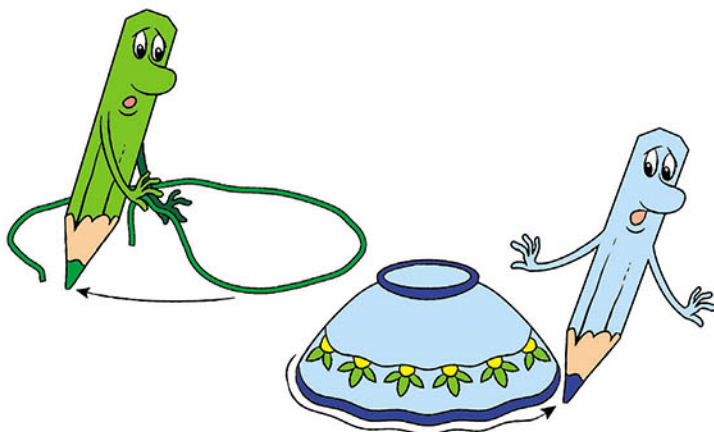

3 Назви лінії. Що ти про них знаєш?

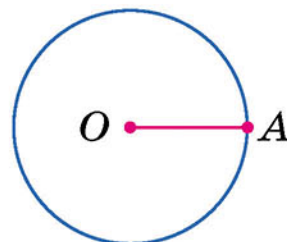
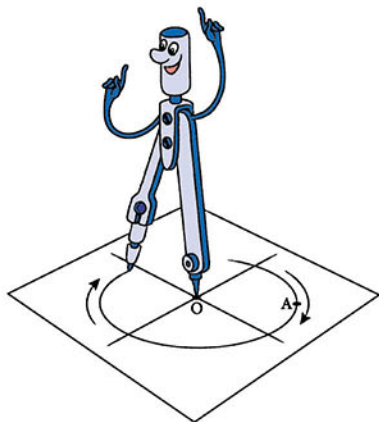
»» Замкнена ламана — це межа многокутника.
Замкнена крива лінія може бути межею круга.

4 Розглянь, до яких способів вдалися чарівні помічники дітей, щоб одержати межу круга. Який спосіб обереш ти?

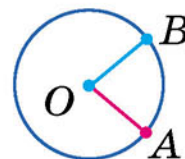
- Центр
- Радіус

5 Межею круга є коло. Коло зручно креслити циркулем. Розглянь, як креслити коло.

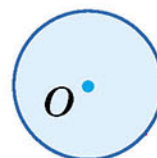
Точка O — **центр** кола.
Відрізок OA — **радіус** кола.

6 Катруся поставила на колі дві довільні точки A і B й з'єднала їх по чергово з центром кола O . Вимірй довжини отриманих відрізків. Що цікаве можна помітити?

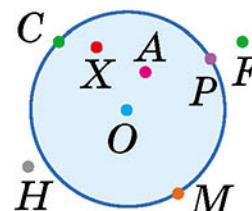
➤ Відрізок, що з'єднує центр кола з будь-якою точкою кола, називають **радіусом** кола.

Марина накреслила на аркуші коло, вимірйала його радіус, а потім вирізала частину аркуша, обмежену колом. Таким чином дівчинка отримала круг.

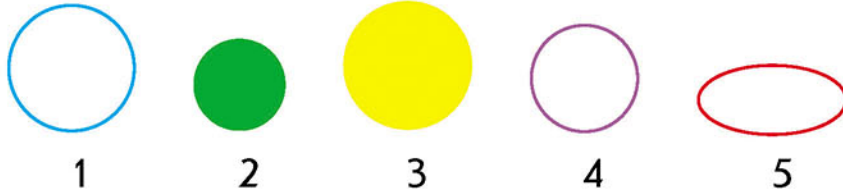
➤ Частина площини, обмежена колом, — це **круг**.
Круг, як і коло, має центр, радіус.

7 Розглянь малюнок. Які точки належать колу? Які точки належать кругу?

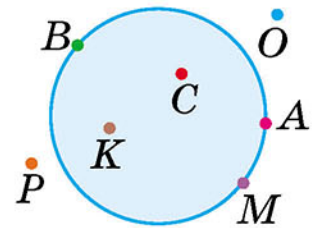

»» ДОСЛІДЖУЄМО КОЛО І КРУГ

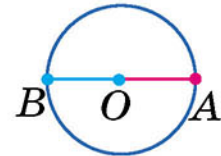
- 1** Відшукай на малюнку коло; круг. Назви їх номери. Що довкола тебе нагадує круг?

- 2** Розглянь малюнок. Назви точки, які належать колу; які належать кругу. Назви точки, які не належать колу; не належать кругу.

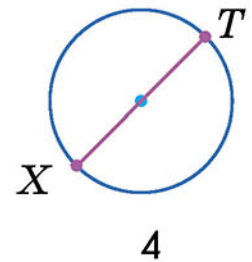
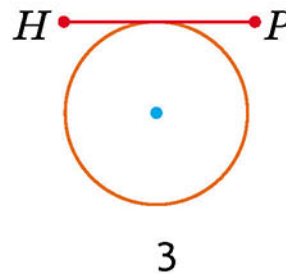
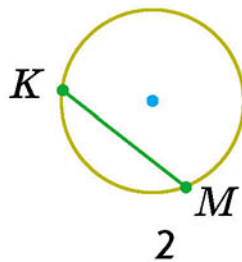
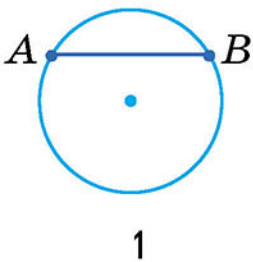
- 3** Марко намалював коло, як на малюнку. Визнач радіус цього кола. Потім хлопчик провів через центр кола відрізок AB . Які відрізки ще є на кресленні? Як їх називають? Що цікаве можна помітити?

Відрізок AB — це **діаметр** кола

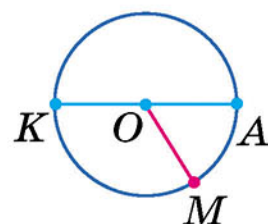
»» **Діаметр** — це відрізок, який сполучає дві точки кола і проходить через центр кола.
Діаметр складають два радіуси кола.

- 4** Назви номер малюнка, на якому намалювано діаметр кола.

- Діаметр
- Діаметр — два радіуси

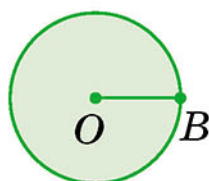
5 Розглянь малюнок. Назви центр кола; радіус кола; діаметр кола.

6 Назви номер круга, у якого радіус більший. Що можна сказати про діаметри цих кругів?

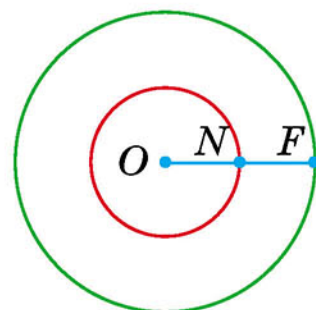

1

2

7 У кіл, зображених на малюнку, спільний центр. Назви радіус меншого кола; більшого кола. Як накреслити два кола зі спільним центром? Де в навколишньому світі зустрічаємо такі кола?

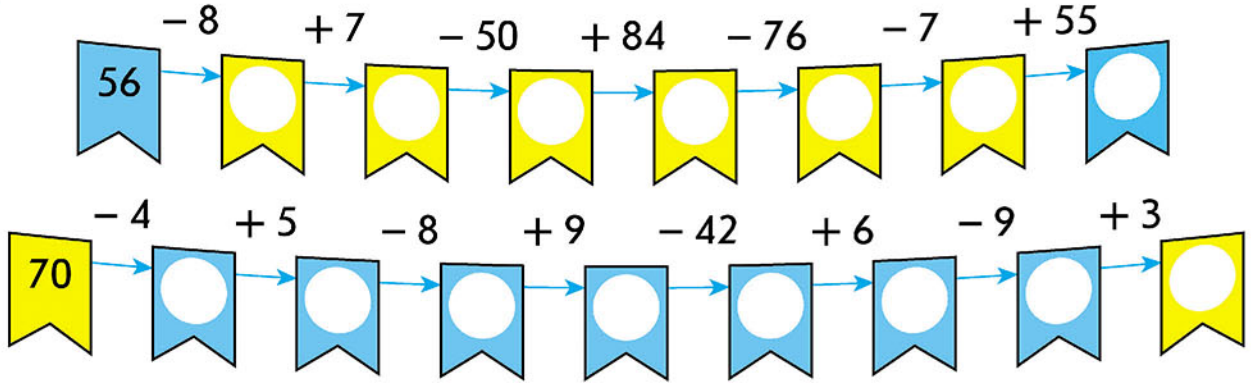
8 Є два прямокутники зі сторонами 2 см і 9 см; 4 см і 7 см. Порівняй периметри цих прямокутників.

9 Знайди значення виразів зі змінними та заповни таблицю.

a	17	25	39	96	73	49	15	9
b	4	5	8	4	22	9	8	6
$a+b$								
$a-b$								

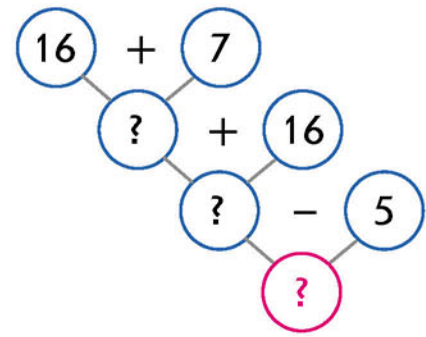
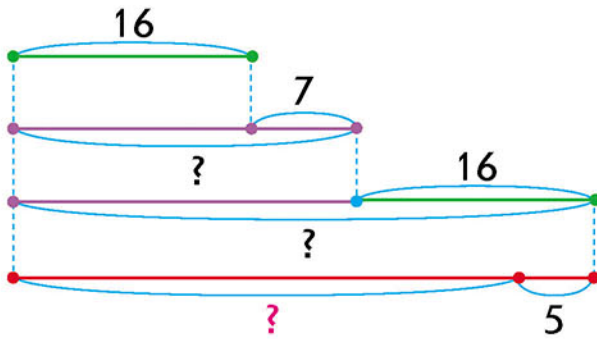
ШУКАЄМО ШЛЯХ РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ЗАДАЧІ

1 Обчисли «ланцюжки».

2 Прочитай задачу. Розглянь, як міркував Сашко у пошуку її розв'язання. Закінчи міркування хлопчика.

- Кажан на початку ночі впіймав 16 жуків, а наприкінці — на 7 більше. Усіх жуків він заніс до печери. Скільки жуків залишилося в кажана, якщо 5 із них утекли?

Оскільки ми знаємо два числові значення: I — скільки жуків упіймав кажан на початку ночі — 16 і II — на скільки більше наприкінці ночі — на 7, то **можемо дізнатися...** Дізнаємося про це **дією...**

Коли будемо знати два числові значення: I — скільки жуків упіймав кажан наприкінці ночі і II — скільки на початку ночі, то **зможемо дізнатися...**

➤ **Міркування від числових даних до запитання**

3 Прочитай задачу та добери вираз для її розв'язування.

➤ Без допомоги людини зі 100 малих пташок не перезимовують 90, а решта — рятуються. На скільки менше пташок рятуються без допомоги, ніж пропадає? Як можна допомогти пташкам?

1) $100 - 90$

2) $90 + (100 - 90)$

3) $90 - (100 - 90)$

4 Знайди значення виразів різними способами.

$35 - 8$	$27 + 6$
$\begin{array}{r} 35 \\ - 8 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 27 \\ + 6 \\ \hline \end{array}$
$\begin{array}{r} 35 \\ - 8 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 27 \\ + 6 \\ \hline \end{array}$
$35 - 8$	$27 + 6$
$35 - 8$	$27 + 6$

5 Знайди значення виразів і усно виконай перевірку. Значення яких виразів обчислити легше?

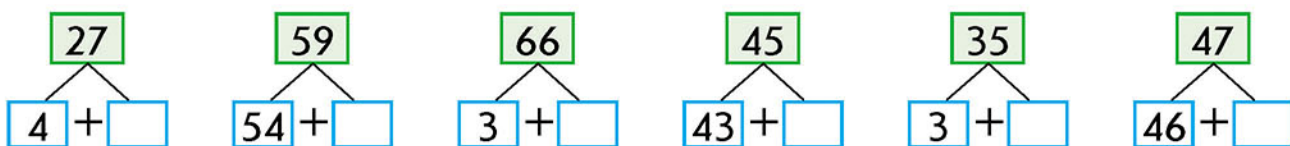
$33 + 6 =$	$90 - 6 =$	$40 - 5 =$
$70 - 7 =$	$20 + 15 =$	$67 + 5 =$
$30 + 24 =$	$81 - 3 =$	$35 - 8 =$
$42 - 5 =$	$24 + 8 =$	$65 + 7 =$

6 Кожне число заміни сумою з указаним першим доданком.

36	57	44	66	75	38
$4 + \square$	$54 + \square$	$3 + \square$	$65 + \square$	$3 + \square$	$36 + \square$

» ДОДАЄМО І ВІДНІМАЄМО ЧИСЛА ЧАСТИНАМИ

1 Кожне число заміни сумою з указаним першим доданком.

2 Доповни числа до найближчих круглих чисел за схемою.

3 Поясни розв'язування за схемою. Що змінилося в другому виразі? Як ця зміна вплинула на його розв'язання? Що спільне в розв'язаннях?

$$7 + 6 = 7 + 3 + 3 = \square + \square = \square$$

$$37 + 6 = 37 + 3 + 3 = \square + \square = \square$$

Спробуй міркувати так само, щоб обчислити суму 37 і 26.

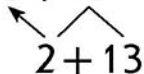
$$37 + 26 = 37 + 3 + 23 = \square + \square = \square$$

Додавання двоцифрових чисел з переходом через десяток

Приєм обчислення частинами

1. Подаю **другий доданок** у вигляді **суми зручних доданків**.
2. **Доповнюю** перший доданок **до круглого числа**.
3. **Додаю до круглого числа** іншу частину другого доданка.
4. Називаю результат.

Наприклад: $78 + 15 = 78 + 2 + 13 = 80 + 13 = 93$

$$\begin{array}{r} \triangleright 56 + 27 \\ \quad \quad \quad \swarrow \quad \searrow \\ \quad \quad \quad 4 + 23 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \triangleright 73 - 55 \\ \quad \quad \quad \swarrow \quad \searrow \\ \quad \quad \quad 53 + 2 \end{array}$$

➤ Сума зручних доданків

4 Встав пропущені цифри так, щоб зменшити кожне зменшуване до круглого числа.

$$62 - 42 = \dots \quad 86 - 60 = \dots \quad 25 - 10 = \dots$$

5 Закінчи розв'язування за схемами. Поясни розв'язування. Що змінилося в другому виразі? Як ця зміна вплинула на його розв'язання? Що спільне в розв'язаннях?

$$12 - 5 = 12 - 2 - 3 = \square - \square = \square$$

$$42 - 5 = 42 - 2 - 3 = \square - \square = \square$$

Спробуй міркувати так само, щоб обчислити різницю 42 і 25.

$$42 - 25 = 42 - 22 - 3 = \square - \square = \square$$

Віднімання двоцифрового числа від двоцифрового Спосіб віднімання частинами

1. Подаю від'ємник у вигляді суми зручних доданків.
2. Зменшую двоцифрове зменшуване до круглого числа.
3. Віднімаю від круглого числа решту від'ємника.
4. Називаю результат.

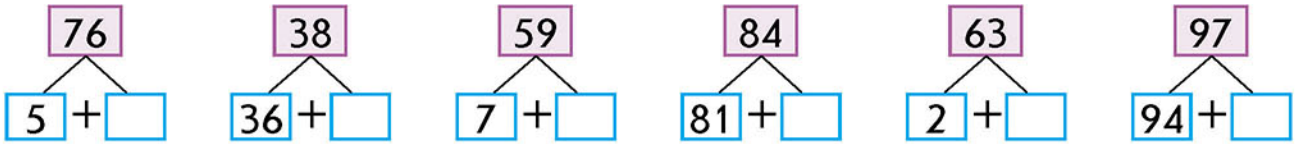
Наприклад: $84 - 29 = 84 - 24 - 5 = 60 - 5 = 55$

6 Обчисли за схемами та прокоментуй розв'язування.

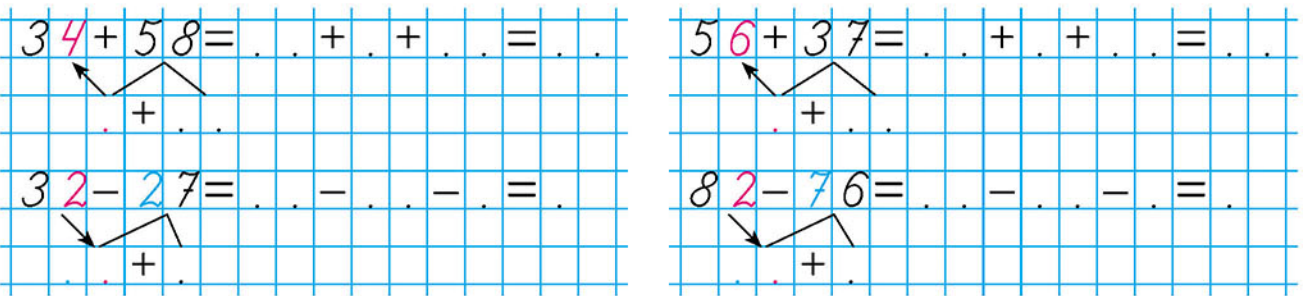
$$57 + 38 = \dots + \dots = \dots \quad 53 - 25 = \dots - \dots = \dots$$

» ДОДАЄМО І ВІДНІМАЄМО ЧИСЛА ЧАСТИНАМИ

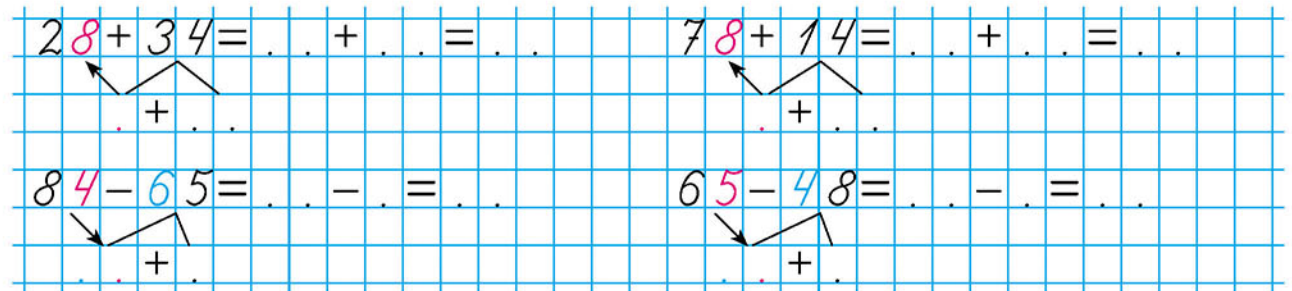
1 Кожне число заміни сумою з указаним першим доданком.

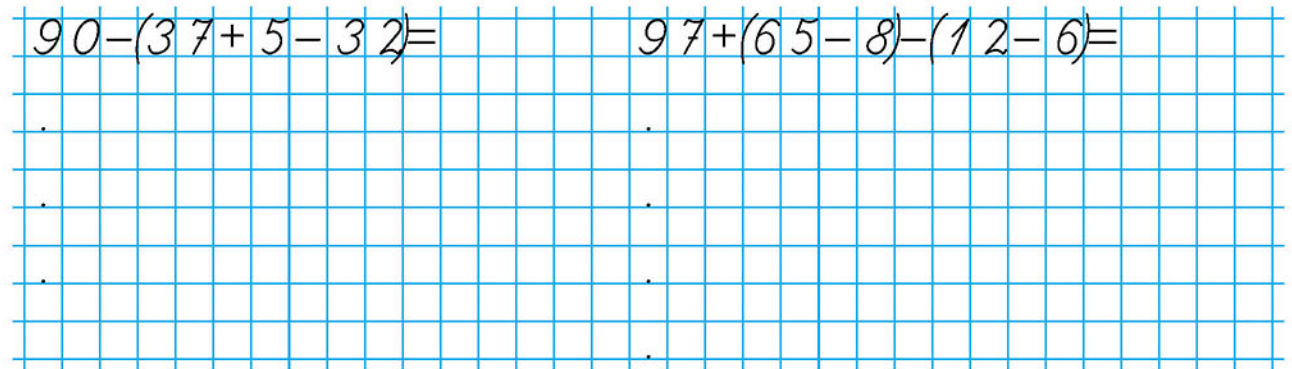
2 Знайди значення виразів за схемами.

3 Скороти міркування, використовуючи схеми.

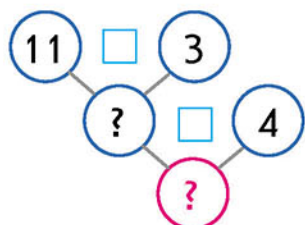
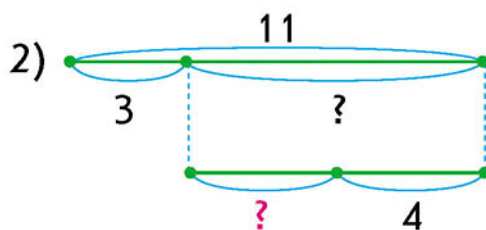
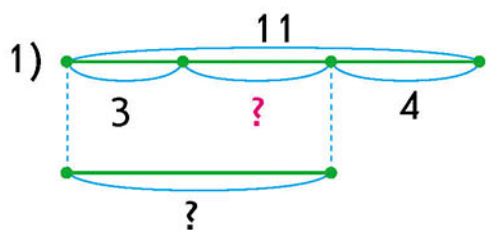
4 Знайди значення виразів по діях.

5 Прочитай задачу й добери до неї схему.

- В Африці є озеро Чад. У дощовий період його глибина сягнула 11 м. За першу половину літа озеро висохло на 3 м, за другу — ще на кілька метрів. На скільки метрів зменшилася глибина озера за другу половину літа, якщо його глибина стала 4 м?

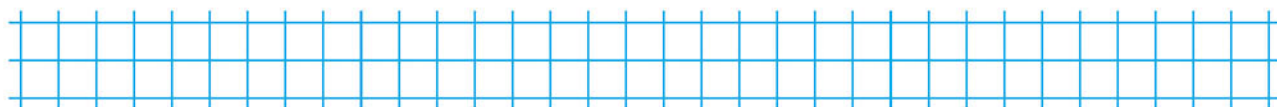
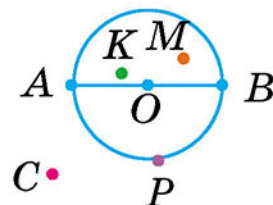
Продовж міркування від числових даних до запитання, користуючись схемою. Доповни її.

Оскільки знаємо два числові значення: I — глибину озера — 11 м; II — на скільки вона зменшилася за першу половину літа — на 3 м, то **можемо дізнатися...** Дізнаємося про це **дією...**

Коли знатимемо два числові значення: I — якою стала глибина озера після першої половини літа; II — якою вона стала наприкінці літа — 4 м, **можемо дізнатися...** Дізнаємося про це **дією...**

Чи можна розв'язати подану задачу іншим способом? Яка схема «підказує» інший спосіб розв'язування?

6 Розглянь малюнок. Назви радіус кола; діаметр кола. Які точки належать колу? які — кругу? Накресли відрізок DL , довжина якого дорівнює діаметру кола.

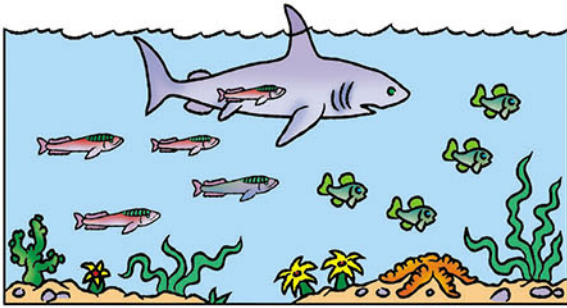

➤➤ РОЗВ'ЯЗУЄМО ЗАДАЧІ

1 Обчисли «ланцюжок».

$$67 + 8 - 55 + 34 - 7 + 9 - 36 =$$

2 Прочитай задачу. Про що дізнаємося, обчисливши значення кожного виразу?

➤ Гігантську акулу супроводжували в океані 8 риб-прилипал і 7 риб-лоцманів. Після того як кілька риб перебралися до іншої «хазяйки» — риби-молота, у гігантської акули залишилося 9 супутників.

- 1) $8 - 7$ 2) $8 + 7$ 3) $(8 + 7) - 9$ 4) $9 - (8 + 7 - 9)$

3 Прочитай задачу та прокоментуй два способи міркування в її розв'язуванні.

➤ Найбільші акули — китова й гігантська — завжди голодні. Гігантська акула проковтнула 8 великих кальмарів і 14 малих, а китова акула — 18 різних кальмарів. На скільки більшим був улов гігантської акули, ніж китової?

- Міркування: від запитання до числових даних задачі
- Міркування: від числових даних до запитання задачі

4 Виконай обчислення за схемами з поясненням.

$54 + 28 = \dots + \dots = \dots$	$37 + 38 =$
$33 - 27 = \dots - \dots = \dots$	$71 - 55 =$

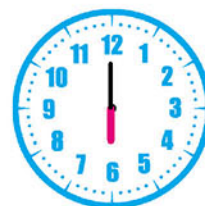
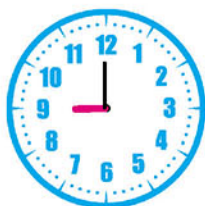
5 Знайди значення виразів по діях. Чому у виразів різні значення?

$45 + 24 - 36 - 8 =$	$45 + 24 - (36 - 8) =$
.....	.....
.....	.....
.....	.....

6 Постав дужки так, щоб утворились істинні рівності.

$12 + 56 - 32 - 6 = 42$	$15 - 11 - 8 - 6 = 6$
$12 + 56 - 32 - 6 = 30$	$15 - 11 - 8 - 6 = 2$

7 Напиши, котру годину показує кожний годинник, якщо триває перша половина доби; друга половина доби.

_____

_____

_____

_____

_____

_____

➤ ДОДАЄМО І ВІДНІМАЄМО ЧИСЛА ЧАСТИНАМИ

1 Знайди значення виразів, міркуючи за схемами.

$$38 + 26 = \square$$

$$62 - 54 = \square$$

$45 + 38$

$71 - 33$

$84 - 67$

$18 + 25$

$57 + 35$

$95 - 67$

2 Визнач порядок дій та знайди значення виразів. Чому значення виразів у кожному стовпчику різні?

$67 - 24 + 9 - 22$

$45 + 33 - 16 + 7$

$67 - (24 + 9) - 22$

$45 + 33 - (16 + 7)$

3 Постав дужки так, щоб утворились істинні рівності.

$3 + 42 - 12 - 2 = 35$

$75 - 54 + 8 - 6 = 7$

$3 + 42 - 12 - 2 = 31$

$75 - 54 + 8 - 6 = 23$

4 Знайди значення виразів зі змінною.

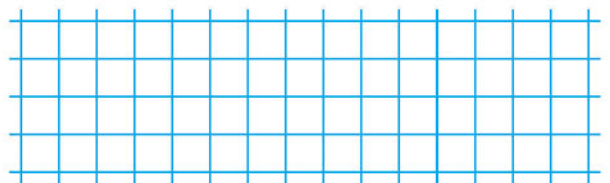
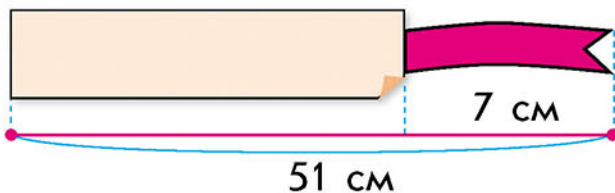
$25 - p, \text{ якщо } p = 8$

$c + 34, \text{ якщо } c = 9$

$32 - k, \text{ якщо } k = 7$

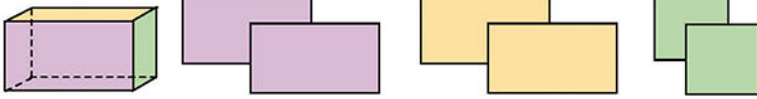
$18 + b - 5, \text{ якщо } b = 6$

5 Визнач, скільки сантиметрів стрічки закрив аркуш.

6 За малюнком визнач масу індика у кілограмах.

7 Добери до задачі короткий запис.

У спортивній команді «Старт» 19 спортсменів, а в команді «Зоря» — 9. Серед спортсменів двох команд 12 дівчат, решта — хлопці. Скільки хлопців у цих командах?

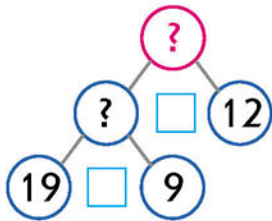

1) $\left. \begin{array}{l} \text{«Старт» — 19 сп.} \\ \text{«Зоря» — 9 сп.} \end{array} \right\} ?, 12 \text{ сп. і ?}$

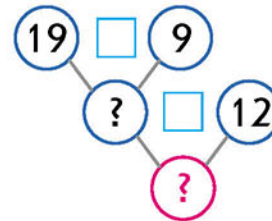
2) $\left. \begin{array}{l} \text{Дівчата — 12 сп.} \\ \text{Хлопці — ?} \end{array} \right\} ?, 19 \text{ сп. і 9 сп.}$

Доповни схеми. Прокоментуй розв'язування задачі двома способами.

Від запитання

Від числових даних

Склади план розв'язування задачі. Склади вираз для її розв'язання.

Склади можливі обернені задачі.

8

Є бочка з 8 літрами води. Як відлити з бочки 4 літри, користуючись лише двома банками — місткістю 1 літр і 5 літрів? Запропонуй різні способи.

➤➤ ДОДАЄМО І ВІДНІМАЄМО ЧИСЛА ЧАСТИНАМИ

- 1 Знайди значення виразів, міркуючи за схемами. Якою сумою заміниш другий доданок? від'ємник?

$$57 + 38 = \square$$

$$91 - 64 = \square$$

$37 + 48$

$51 - 23$

$62 - 27$

$66 + 26$

$49 + 37$

$74 - 67$

- 2 Заміни кожне число сумою розрядних доданків.

$$\begin{array}{c} \boxed{14} \\ \swarrow \quad \searrow \\ \square + \square \end{array}$$

$$\begin{array}{c} \boxed{56} \\ \swarrow \quad \searrow \\ \square + \square \end{array}$$

$$\begin{array}{c} \boxed{48} \\ \swarrow \quad \searrow \\ \square + \square \end{array}$$

$$\begin{array}{c} \boxed{8} \\ \swarrow \quad \searrow \\ \square + \square \end{array}$$

$$\begin{array}{c} \boxed{32} \\ \swarrow \quad \searrow \\ \square + \square \end{array}$$

- 3 Зістав вирази в кожному стовпчику. Чим вони відрізняються? Значення якого виразу обчислити легше? Виконай його обчислення частинами. Чи можна міркувати так само при обчисленні іншого виразу в стовпчику?

$46 + 23$

$56 - 34$

$23 + 16$

$77 - 45$

$46 + 25$

$56 - 38$

$23 + 18$

$77 - 49$

- 4 Поясни розв'язування за першою схемою. Зістав другу суму з першою. Що змінилося? Як ця зміна вплине на розв'язування? Закінчи обчислення.

$$33 + 26 = 33 + 20 + 6 = \square\square + 6 = \square\square$$

$$37 + 26 = 37 + 20 + 6 = \square\square + 6 = \square\square$$

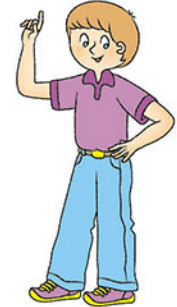
$$\rightarrow 56 + 27 = 56 + 20 + 7$$

$$\rightarrow 73 - 55 = 73 - 50 - 5$$

Поясни розв'язування за першою схемою. Зістав різниці. Що змінилося? Як ця зміна вплине на розв'язування? Закінчи обчислення.

$$47 - 25 = 47 - 20 - 5 = \square - 5 = \square$$

$$42 - 25 = 42 - 20 - 5 = \square - 5 = \square$$

Що спільне в розв'язаннях із обчислення сум і різниць? Як треба міркувати при додаванні або відніманні чисел частинами?

Додавання і віднімання двоцифрових чисел Спосіб додавання і віднімання частинами

1. Заміняю другий доданок сумою розрядних доданків.
2. Додаю Віднімаю десятки.
3. Додаю до Віднімаю від отриманого результату одиниці.
4. Називаю результат.

5

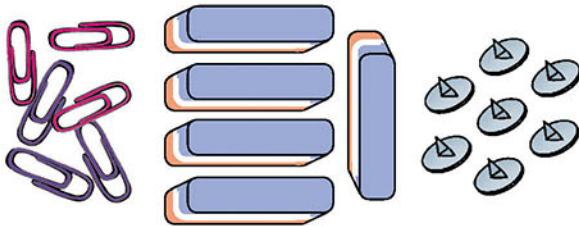
Знайди значення виразів, замінивши другий доданок (або від'ємник) сумою розрядних доданків.

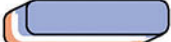
$48 + 23 = \dots + \dots = \dots$	$37 + 37 = \dots + \dots = \dots$
$20 + \dots$	$\dots + \dots$
$61 - 18 = \dots - \dots = \dots$	$74 - 68 = \dots - \dots = \dots$
$10 + \dots$	$\dots + \dots$

▶▶ РОЗВ'ЯЗУЄМО ЗАДАЧІ НА ЗНАХОДЖЕННЯ СУМИ

1

Закінчи заповнення таблиці. Запиши, скільки кнопок і гумок. Склади усно задачі про ці предмети.

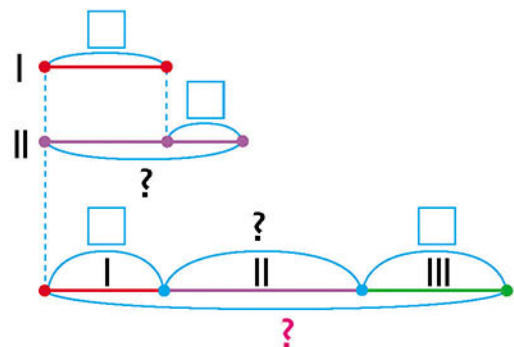
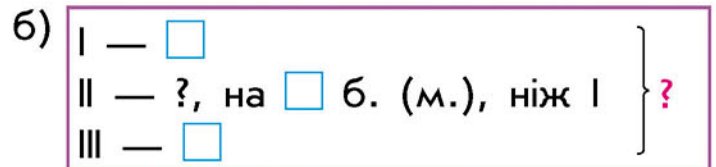
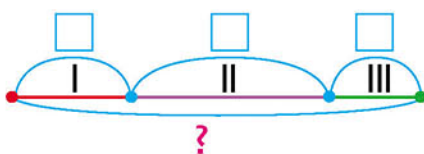
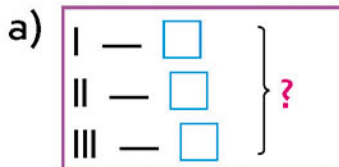

	6
	
	

2

Прочитай і зістав задачі. Добери до кожної задачі схеми й доповни їх.

- ▶ 1) Марійка принесла 8 цибулин тюльпанів, Вітя — 7, а Сашко — 9. Скільки всього цибулин тюльпанів принесли учні?
- ▶ 2) Марійка принесла 8 цибулин тюльпанів, а Вітя на 1 менше, ніж Марійка. Сашко приніс 9 цибулин. Скільки всього цибулин тюльпанів принесли діти?

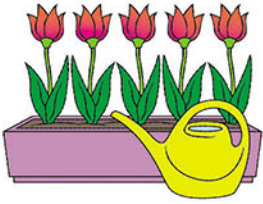

Розв'яжи усно просту задачу. З яких простих задач складається інша задача? Склади план її розв'язування.

Склади ще одну пару подібних задач.

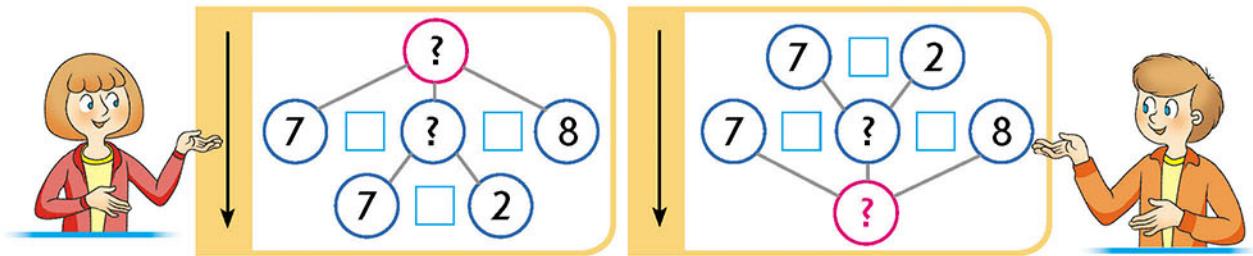
I — ☐	} ?
II — ?, на ☐ б. (м.), ніж I	
III — ☐	

3 Прочитай задачу. Поясни, як скласти до неї короткий запис.

Учні садили тюльпани. Славко посадив 7 цибулин, а Юля — на 2 цибулини менше, ніж Славко. Миколка посадив 8 цибулин. Скільки всього цибулин посадили діти?

Прокоментуй міркування за схемами. Доповни схеми.

4 Знайди значення виразів, міркуючи за схемами.

$\begin{array}{r} 73 - 65 = \dots - \dots = \dots \\ \swarrow \quad \searrow \\ 60 + \dots \end{array}$	$\begin{array}{r} 58 + 24 = \dots + \dots = \dots \\ \swarrow \quad \searrow \\ 20 + \dots \end{array}$
$\begin{array}{r} 73 - 65 = \dots - \dots = \dots \\ \swarrow \quad \searrow \\ 63 + \dots \end{array}$	$\begin{array}{r} 58 + 24 = \dots + \dots = \dots \\ \swarrow \quad \searrow \\ 2 + \dots \end{array}$

5 Перевір, чи правильно учень визначив порядок виконання дій у виразах. Якщо є помилки, виправ їх. Знайди значення виразів.

$$67 - (44 + 8) - 11$$

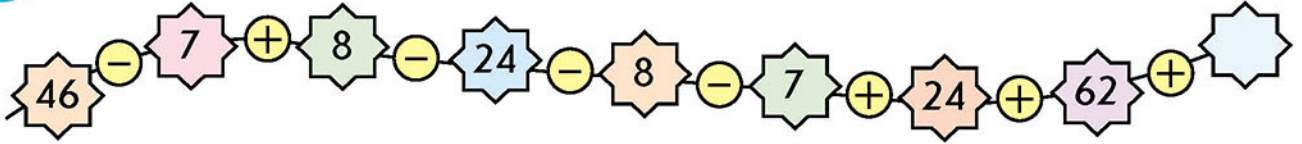
$$23 + (74 - 59) - (14 - 9)$$

6 Візьми 7 паличок і склади з них 2 квадрати. Поклади ще дві палички, щоб одержати 4 маленькі трикутники. Скільки всього трикутників отримали?

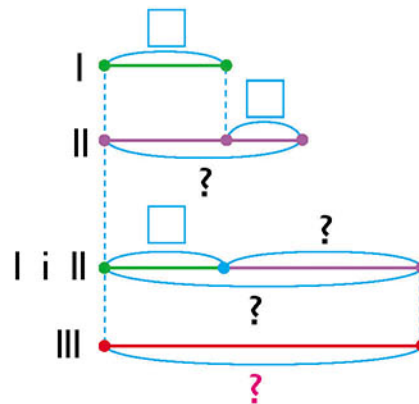
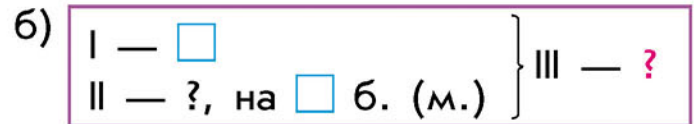
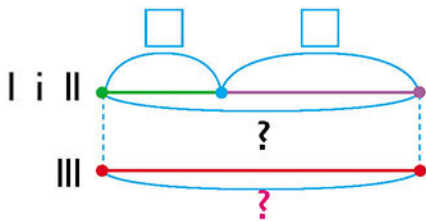
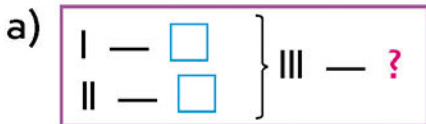
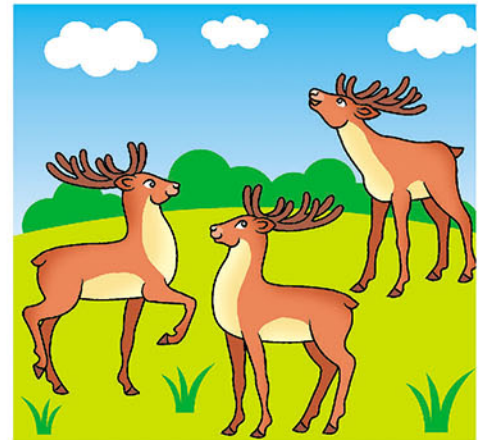
➤➤ РОЗВ'ЯЗУЄМО ЗАДАЧІ НА ЗНАХОДЖЕННЯ ТРЕТЬОГО ЧИСЛА ЗА СУМОЮ ДВОХ ЧИСЕЛ

1 Визнач, яке число пропущено, якщо в результаті має бути 100.

2 Прочитай і зістав задачі. Добери до кожної задачі схеми і доповни їх.

- 1) В одній групі оленів 6 тварин, у другій — 11, а в третій — стільки, скільки в першій і другій групах разом. Скільки оленів у третій групі?
- 2) В одній групі оленів 6 тварин, у другій — на 5 більше, а в третій — стільки, скільки в першій і другій групах разом. Скільки оленів у третій групі?

Розв'яжи усно просту задачу. З яких простих задач складається інша задача? Розкажи план її розв'язування. Склади ще одну пару подібних задач.

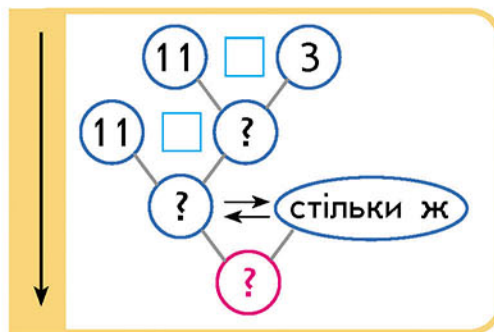
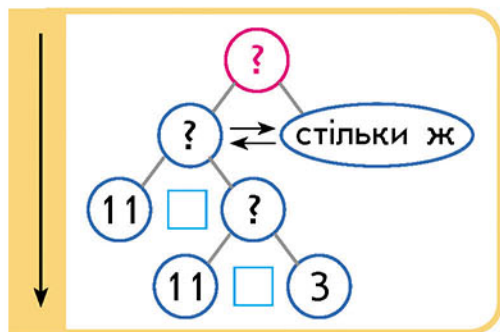
$$\left. \begin{array}{l} \text{I} - \square \\ \text{II} - ?, \text{ на } \square \text{ б. (м.)} \end{array} \right\} \text{III} - ?$$

3 Прочитай задачу. Поясни, як скласти до неї короткий запис.

- Білка сховала горіхи в три дупла. У перше дупло — 11 горіхів, у друге — на 3 менше, ніж у перше, а в третє — стільки, скільки в перші два разом. Скільки горіхів сховала білка в третє дупло?

Прокоментуй міркування за схемами, доповни їх.

4 Знайди значення виразів двома способами.

$$\begin{array}{l} 68 - 39 = \dots - \dots = \dots \\ \begin{array}{r} 68 \\ - 39 \\ \hline \end{array} \\ \dots + \dots \end{array} \qquad \begin{array}{l} 32 + 29 = \dots + \dots = \dots \\ \begin{array}{r} 32 \\ + 29 \\ \hline \end{array} \\ \dots + \dots \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 68 - 39 = \dots - \dots = \dots \\ \begin{array}{r} 68 \\ - 39 \\ \hline \end{array} \\ \dots + \dots \end{array} \qquad \begin{array}{l} 32 + 29 = \dots + \dots = \dots \\ \begin{array}{r} 32 \\ + 29 \\ \hline \end{array} \\ \dots + \dots \end{array}$$

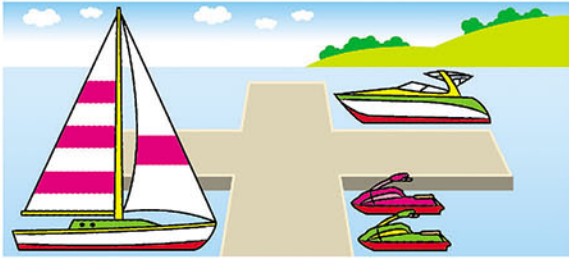
5 Подай величини в зазначених одиницях вимірювання.

$$\begin{array}{l} 7 \text{ м } 2 \text{ дм} = \dots \text{ дм} \\ 6 \text{ дм } 3 \text{ см} = \dots \text{ см} \\ 1 \text{ м} = \dots \text{ см} \end{array} \qquad \begin{array}{l} 8 \text{ м } 2 \text{ дм} = \dots \text{ дм} \\ 2 \text{ м} = \dots \text{ см} \\ 9 \text{ дм } 1 \text{ см} = \dots \text{ см} \end{array}$$

6 Як за допомогою п'ятилітрового бідона і трилітрової банки налити з колодязя 4 л води?

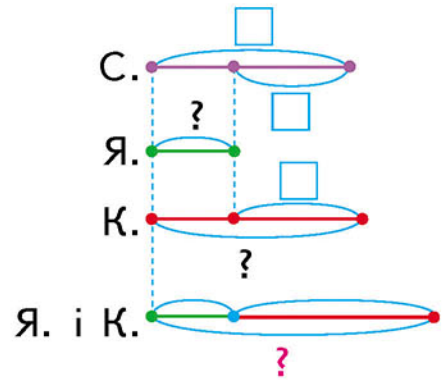
РОЗВ'ЯЗУЄМО ЗАДАЧІ НА ЗНАХОДЖЕННЯ СУМИ

1 Закінчи розв'язування задачі.

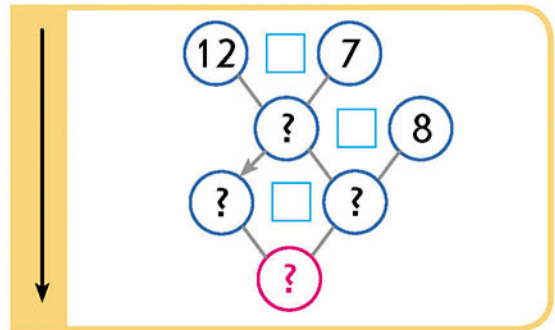
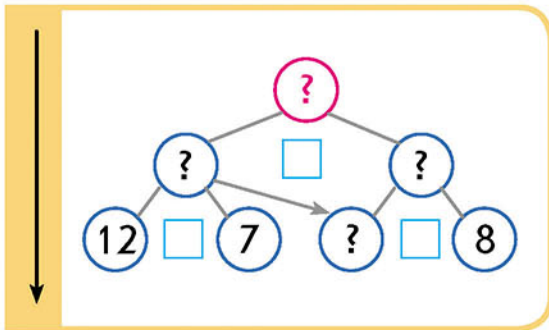

Біля причалу стояли 12 скутерів, яхт — на 7 менше, ніж скутерів, а катерів — на 8 більше, ніж яхт. Скільки яхт і катерів стояло біля причалу?

С. — 12 шт.
 Я. — ?, на 7 шт. м., ніж С.
 К. — ?, на 8 шт. б., ніж Я. } ?

Вибери спосіб міркування і прокоментуй розв'язування.

Зміни запитання задачі на таке: «Скільки всього плавальних засобів стояло біля причалу?» — і розв'яжи її усно.

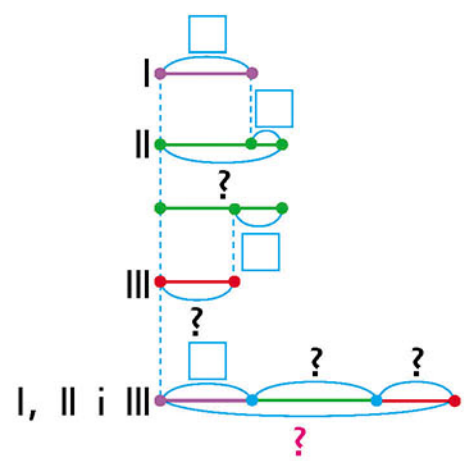
2 Визнач, із яких простих задач складається задача. Скористайся підказками — схемами. Доповни їх. Склади план розв'язування задачі. Розв'яжи задачу.

У Чорному морі мешкають дельфіни. У першій зграї 7 дельфінів, у другій — на 5 більше, ніж у першій, а в третій — на 3 менше, ніж у другій. Скільки всього дельфінів у трьох зграях?

I —
 II — ?, на б. (м.), ніж I
 III — ?, на б. (м.), ніж II

I —
 II — ?, на б., ніж I
 III — ?, на м., ніж II

3 Знайди значення виразів, міркуючи за схемами. Як можна міркувати по-іншому?

$$54 + 27 = \square$$

$\swarrow$ $\searrow$
 +

$$32 - 18 = \square$$

$\swarrow$ $\searrow$
 +

$$78 + 14$$

$$83 - 68$$

$$56 + 27$$

$$45 - 36$$

$$67 + 25$$

$$91 - 18$$

4 Знайди значення виразів зі змінною, якщо $c = 8$.

$$56 + 23 - (15 - c)$$

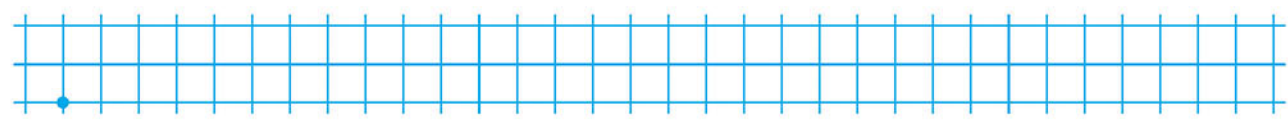
$$14 - (16 - c) + 37$$

$$48 - (23 + c) - 9$$

5 Простав дужки у виразах таким чином, щоб одержати істинні рівності.

$24 + 35 - 25 + 14 = 20$	$12 + 11 - 5 + 8 = 10$
$24 + 35 - 25 + 14 = 48$	$12 + 11 - 5 + 8 = 26$

6 Накресли відрізок MP завдовжки 1 дм 3 см.

7 Як за допомогою двох бідонів місткістю 5 л і 8 л налити з молочної цистерни у відро 7 л молока?

»» ДОСЛІДЖУЄМО ЗАДАЧІ

1

Назви числа, які «сховані» за аркушами.

13 ?, на 10 більше

40 — це на 10 більше, ніж ?

2

Розв'яжи задачу.

- Школярі допомагали бабусі Улянці збирати городину. З першої ділянки зібрали 24 кг моркви, а з другої — на 12 кг більше. Скільки кілограмів моркви зібрали з другої ділянки?

Що можна сказати про шукане число?

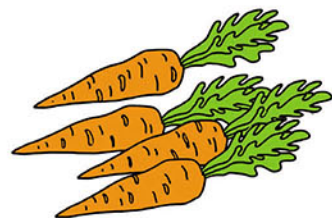
Сашко відповів так: «Шукане число на 12 більше за число 24. Число 24 на 12 менше за шукане». Чи погоджуєшся ти з ним?

Оленка на основі відповіді Сашка перетворила задачу на таку:

- З першої ділянки зібрали 24 кг моркви, це на 12 кг менше, ніж з другої. Скільки кілограмів моркви зібрали з другої ділянки?

Зістав задачу, що склала Оленка, з поданою. Чим вони відрізняються? Як ця відмінність вплине на розв'язання?

Покажи опорну схему з поданих до кожної задачі.

I —
II — ?, на більше

Пряма форма

I — , це на менше
II — ?

Непряма форма

I — □, це на □ б. (м.)

II — ?

Розглянь задачу, яку склала Оленка. Більше чи менше кілограмів моркви зібрали з другої ділянки? Якою дією знаходимо більше число? Розв'яжи цю задачу.

У задачі на збільшення або зменшення числа на кілька одиниць, сформульованій у непрямій формі, треба встановити, яким є шукане — більшим чи меншим за дане, і на основі цього обрати арифметичну дію.

3 Знайди значення виразів, міркуючи за схемами.

$$23 + 14 = \square\square + \square = \square\square$$

$$\begin{array}{cc} 20 + 3 & 10 + 4 \\ \curvearrowright & \curvearrowright \end{array}$$

$$76 - 32 = \square\square - \square\square = \square\square$$

$$\begin{array}{cc} 70 + 6 & 30 + 2 \\ \curvearrowright & \curvearrowright \end{array}$$

$56 + 23$

$96 - 74$

$22 + 76$

$65 - 33$

$38 - 16$

$32 + 65$

$88 - 66$

$72 + 16$

4 Обчисли зручним способом за схемою.

$$\begin{array}{l} 40 + 4 + 20 + 8 = \dots + \dots = \\ 30 + 3 + 40 + 8 = \\ 60 + 5 + 20 + 7 = \end{array}$$

5 Є два пісочні годинники — на 3 хвилини й на 7 хвилин. Треба опустити яйце у киплячу воду рівно на 4 хвилини. Як це зробити за допомогою даних годинників?

» ДОДАЄМО І ВІДНІМАЄМО ДВОЦИФРОВІ ЧИСЛА ПОРОЗРЯДНО

1 Заміни кожне число сумою розрядних доданків.

$$\begin{array}{c} \boxed{67} \\ \swarrow \quad \searrow \\ \square + \square \end{array}$$

$$\begin{array}{c} \boxed{18} \\ \swarrow \quad \searrow \\ \square + \square \end{array}$$

$$\begin{array}{c} \boxed{4} \\ \swarrow \quad \searrow \\ \square + \square \end{array}$$

$$\begin{array}{c} \boxed{39} \\ \swarrow \quad \searrow \\ \square + \square \end{array}$$

$$\begin{array}{c} \boxed{75} \\ \swarrow \quad \searrow \\ \square + \square \end{array}$$

2 Виконай обчислення зручним способом за схемою.

$$\begin{array}{l} 20 + 6 + 30 + 8 = \dots + \dots = \dots \\ 60 + 3 + 10 + 9 = \dots \end{array}$$

3 Поясни за першою схемою, як виконати додавання. Порівняй суми. Що змінилося? Як ця зміна вплине на розв'язування? Що спільне в розв'язаннях? Закінчи обчислення.

$$\begin{array}{c} 46 + 23 = 40 + 6 + 20 + 3 = \square + \square = \square \\ \swarrow \quad \searrow \quad \swarrow \quad \searrow \\ 40 + 6 \quad 20 + 3 \end{array}$$

$$\begin{array}{c} 46 + 25 = 40 + 6 + 20 + 5 = \square + \square = \square \\ \swarrow \quad \searrow \quad \swarrow \quad \searrow \\ 40 + 6 \quad 20 + 5 \end{array}$$

4 Знайди значення виразів за схемами.

$$\begin{array}{l} 34 + 62 = \dots + \dots + \dots = \dots \\ \swarrow \quad \searrow \quad \swarrow \quad \searrow \\ \square + \square \quad \square + \square \\ \dots + \dots \\ \dots + \dots \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 26 + 65 = \dots + \dots + \dots = \dots \\ \swarrow \quad \searrow \quad \swarrow \quad \searrow \\ \square + \square \quad \square + \square \\ \dots + \dots \\ \dots + \dots \end{array}$$

5 Заміни кожне число сумою зручних доданків за зразком.

$$72 = 60 + 12 \quad 61 = \dots \quad 35 = \dots$$

$$\begin{array}{c} \triangleright 46 + 25 \\ \swarrow \quad \searrow \\ 40 + 6 \quad 20 + 5 \\ \xrightarrow{\hspace{1.5cm}} \end{array}$$

$$\begin{array}{c} \triangleright 56 - 27 \\ \swarrow \quad \searrow \\ 40 + 16 \quad 20 + 7 \\ \xrightarrow{\hspace{1.5cm}} \end{array}$$

6 Поясни за першою схемою, як виконати віднімання. Порівняй різниці. Що змінилося? Як ця зміна вплине на розв'язування? Що спільне в розв'язаннях? Закінчи обчислення.

$$\begin{array}{c} 56 - 24 = 50 + 6 - 20 - 4 = \square + \square = \square \\ \swarrow \quad \searrow \quad \xrightarrow{\hspace{1.5cm}} \\ 50 + 6 \quad 20 + 4 \end{array}$$

$$\begin{array}{c} 56 - 27 = 40 + 16 - 20 - 7 = \square + \square = \square \\ \swarrow \quad \searrow \quad \xrightarrow{\hspace{1.5cm}} \\ 40 + 16 \quad 20 + 7 \end{array}$$

Віднімання двоцифрових чисел з переходом через десяток

Прийом порозрядного віднімання

1. Подаю зменшуване у вигляді суми зручних доданків (другий доданок — це 10 і одиниці зменшуваного).
2. Подаю від'ємник у вигляді суми розрядних доданків.
3. Віднімаю десятки.
4. Віднімаю одиниці.
5. Додаю одержані різниці.
6. Називаю результат.

Наприклад:
$$\begin{array}{c} 64 - 37 = 50 + 14 - 30 - 7 = 20 + 7 = 27 \\ \swarrow \quad \searrow \quad \xrightarrow{\hspace{1.5cm}} \\ 50 + 14 \quad 30 + 7 \end{array}$$

7 Обчисли за схемами.

64	$- 36$	$=$	$+$	$-$	$-$	$=$
$\swarrow$	$\searrow$		$\xrightarrow{\hspace{1.5cm}}$			
$+$	$+$					
82	$- 58$	$=$	$+$	$-$	$-$	$=$
$\swarrow$	$\searrow$		$\xrightarrow{\hspace{1.5cm}}$			
$+$	$+$					

»» ДОДАЄМО І ВІДНІМАЄМО ЧИСЛА РІЗНИМИ СПОСОБАМИ

1 Попрацюй із математичними матеріалами.

2

2 Зістав суми. Що змінилося? Як ця зміна вплине на розв'язування? Прокоментуй та закінчи розв'язання за схемами.

$$\begin{array}{r} 56 + 7 = 50 + 6 + 7 = \square + \square = \square \\ \swarrow \quad \searrow \\ 50 + 6 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 56 + 37 = 50 + 6 + 30 + 7 = \square + \square = \square \\ \swarrow \quad \searrow \quad \swarrow \quad \searrow \\ 50 + 6 \quad 30 + 7 \end{array}$$

3 Зістав різниці. Що змінилося? Як ця зміна вплине на розв'язування? Прокоментуй та закінчи розв'язання за схемами.

$$\begin{array}{r} 43 - 5 = 30 + 13 - 5 = \square + \square = \square \\ \swarrow \quad \searrow \\ 30 + 13 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 43 - 25 = 30 + 13 - 20 - 5 = \square + \square = \square \\ \swarrow \quad \searrow \quad \swarrow \quad \searrow \\ 30 + 13 \quad 20 + 5 \end{array}$$

4 Обчисли порозрядно за схемами.

$36 + 18 = \dots + \dots =$	$84 - 56 = \dots + \dots =$
$51 - 34 = \dots + \dots =$	$36 + 28 = \dots + \dots =$
$27 + 44 = \dots + \dots =$	$92 - 77 = \dots + \dots =$

➤ Додавання і віднімання:

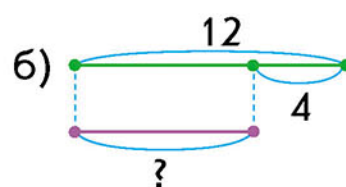
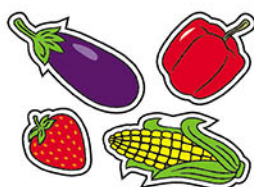
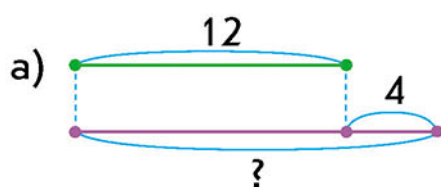
- частинами
- порозрядно

5 Обчисли та прокоментуй різні способи обчислення.

$\begin{array}{r} 26 + 16 = \\ = \\ = \\ = \end{array}$	$\begin{array}{r} 32 - 24 = \\ = \\ = \\ = \end{array}$
$\begin{array}{r} 26 + 16 = \\ = \\ = \\ = \end{array}$	$\begin{array}{r} 32 - 24 = \\ = \\ = \\ = \end{array}$
$\begin{array}{r} 26 + 16 = \\ = \\ = \\ = \end{array}$	$\begin{array}{r} 32 - 24 = \\ = \\ = \\ = \end{array}$

6 До кожної задачі добери схему. Розв'яжи задачі. Зістав розв'язання.

- 1) 3 набору для творчості діти виготовили 12 магнітів-овочів. Це на 4 магніти більше, ніж магнітів-фруктів. Скільки магнітів-фруктів виготовили діти?
- 2) 3 набору для творчості діти виготовили 12 магнітів-овочів, а магнітів-фруктів на 4 магніти більше, ніж магнітів-овочів. Скільки магнітів-фруктів виготовили діти?

Пам'ятка

Не завжди зі словом «більше» треба пов'язувати дію додавання, а зі словом «менше» — віднімання.

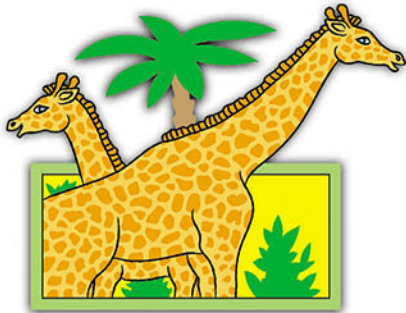
Тому, **обираючи арифметичну дію** в задачах, сформульованих у непрякій формі, слід міркувати так.

1. Визначаю, яке **число** треба знайти — **більше чи менше за дане**.
2. **На цій підставі обираю арифметичну дію**.

»» ДОСЛІДЖУЄМО ЗАДАЧІ

1

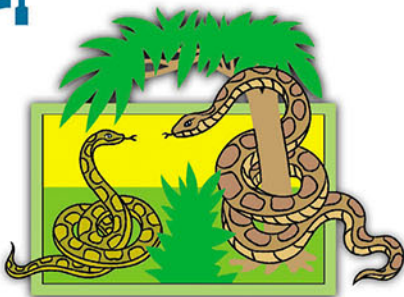
Прочитай і зістав задачі. Чим вони відрізняються? Шукане буде більшим чи меншим за дане?

- 1) Зріст новонародженого жирафа 2 м, а дорослого — на 4 м більше. Який зріст дорослого жирафа?
- 2) Зріст новонародженого жирафа 2 м, що на 4 м менше від зросту дорослого жирафа. Який зріст дорослого жирафа?

2

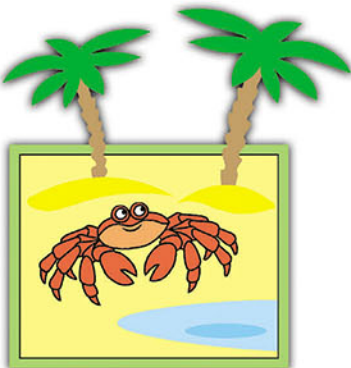
Визнач спільне в задачах. Розв'яжи задачі усно.

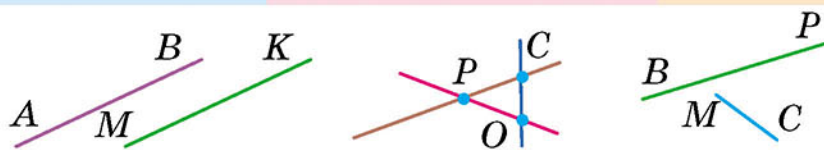
- 1) Довжина анаконди 10 м, що на 2 м більше від довжини тигрового пітона. Яка довжина тигрового пітона?
- 2) Верблюд улітку може обходитися без води 4 дні, що на 5 днів менше, ніж узимку. Скільки днів обходиться без води верблюд узимку?

3

Прочитай і зістав задачі. Добери до кожної короткої запис. Чи є розв'язання задач однаковими? Доведи свою думку.

- 1) Краб за першу годину подолав 24 м, за другу — на 14 м менше, ніж за першу, а за третю — стільки, скільки за першу і другу години разом. Скільки метрів подолав краб за третю годину?
- 2) Краб за першу годину подолав 24 м, що на 14 м більше, ніж за другу годину, а за третю — стільки, скільки за першу і другу години разом. Скільки метрів подолав краб за третю годину?

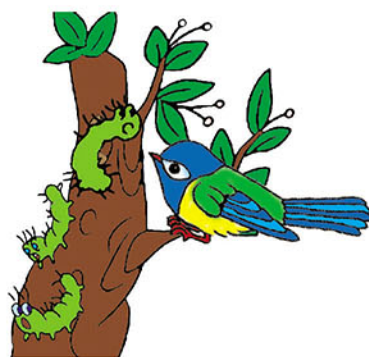

а) $\left. \begin{array}{l} \text{I} - 24 \text{ м, це на } 14 \text{ м б., ніж II} \\ \text{II} - ? \end{array} \right\} \text{III} - ?$

б) $\left. \begin{array}{l} \text{I} - 24 \text{ м} \\ \text{II} - ?, \text{ на } 14 \text{ м м., ніж I} \end{array} \right\} \text{III} - ?$

4 Розв'яжи задачу.

► На деревах у саду синички збирали хробаків. Пташки звільнили від шкідників 8 яблунь, стільки ж вишень і кілька груш. Скільком грушам допомогли синички, якщо всього в саду росте 24 дерева?

5 Знайди значення виразів зі змінними.

- 1) $32 - p + 53$, якщо $p = 6$.
- 2) $67 - (a + b)$, якщо $a = 6$, $b = 8$.
- 3) $c - (12 - k)$, якщо $c = 42$, $k = 5$.

6 Знайди значення лише першого виразу в кожному стовпчику. З'ясуй, що змінилося в другому виразі. Як ця зміна вплине на результат? Знайди значення другого виразу, користуючись визначеною закономірністю.

$$\begin{array}{l} 24 - 8 = \square \square \\ \downarrow ? \quad \downarrow ? \\ 24 - 16 = \square \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 46 + 12 = \square \square \\ \downarrow ? \quad \downarrow ? \\ 49 + 12 = \square \square \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 38 - 26 = \square \square \\ \downarrow ? \quad \downarrow ? \\ 38 - 29 = \square \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 57 + 4 = \square \square \\ \downarrow ? \quad \downarrow ? \\ 57 + 8 = \square \square \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 76 - 9 = \square \square \\ \downarrow ? \quad \downarrow ? \\ 78 - 9 = \square \square \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 36 + 23 = \square \square \\ \downarrow ? \quad \downarrow ? \\ 31 + 28 = \square \square \end{array}$$

»» ДОСЛІДЖУЄМО ЗАДАЧІ

1

Прочитай задачу. Поясни, чому Оленка склала до неї саме такий короткий запис.

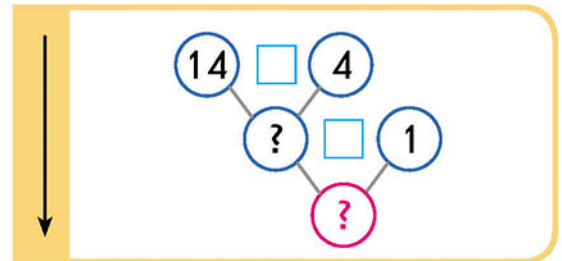
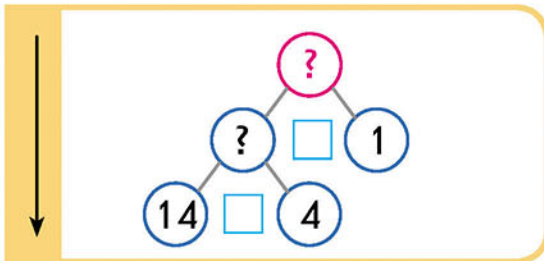
- Композитор Йозеф Гайдн написав свою першу оперу в 14 років, що на 4 роки пізніше від Вольфганга Амадея Моцарта. Композитор Сергій Прокоф'єв написав оперу на 1 рік раніше, ніж Моцарт. У скільки років написав свою першу оперу Прокоф'єв?

Гайдн — 14 р.

Моцарт — ?, на 4 р. раніше за Гайдна

Прокоф'єв — ?, на 1 р. раніше за Моцарта

Поясни шлях розв'язування за схемами. Доповни їх.

Розділи задачу на прості й розкажи план її розв'язування. Добери вираз для розв'язування задачі.

1) $(14 + 4) - 1$

2) $(14 - 4) + 1$

3) $(14 - 4) - 1$

2

Прочитай і зістав задачі. Що змінилося? Як ця зміна вплине на розв'язання? Розв'яжи одну із задач.

- 1) У шкільному оркестрі 6 трубачів, що на 5 менше, ніж скрипалів. Скільки скрипалів в оркестрі?
- 2) У шкільному оркестрі 6 трубачів, що на 5 менше, ніж скрипалів. Ще в оркестрі є 8 флейтистів. Скільки учнів грають в оркестрі?

- 3) У шкільному оркестрі 6 трубачів, що на 5 менше, ніж скрипалів. А флейтистів на 2 більше, ніж трубачів. Скільки учнів грають в оркестрі?

3

Розглянь кожний стовпчик. Значення якого виразу в стовпчику обчислити легше? Що змінилося? Як ця зміна вплине на результат? Обчисли значення виразів, користуючись визначеною закономірністю.

$$54 - 4 = \square \square$$

$$54 - 7 = \square \square$$

$$15 + 68 = \square \square$$

$$11 + 68 = \square \square$$

$$20 + 7 = \square \square$$

$$18 + 9 = \square \square$$

$$47 + 12 = \square \square$$

$$47 + 16 = \square \square$$

$$71 - 13 = \square \square$$

$$74 - 13 = \square \square$$

$$32 - 20 = \square \square$$

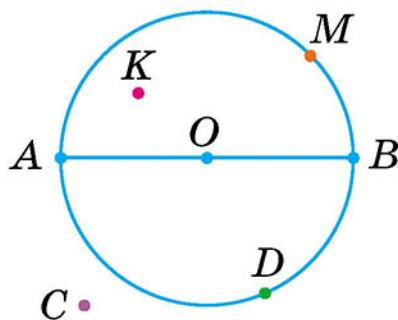
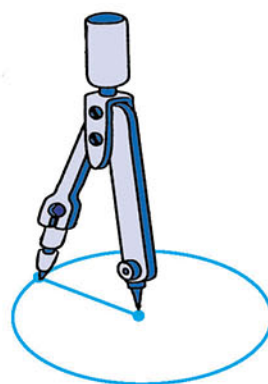

$$32 - 19 = \square \square$$

4

Для того щоб накреслити коло радіусом 2 см, Андрійко зробив так.

- 1) Накреслив відрізок завдовжки 2 см.
- 2) Поставив ніжки циркуля на кінцях відрізка.
- 3) Зробив повний оберт навколо гострої ніжки циркуля.

Олеся прокоментувала малюнок так:

точка O — центр кола,
 відрізок OA — радіус кола.

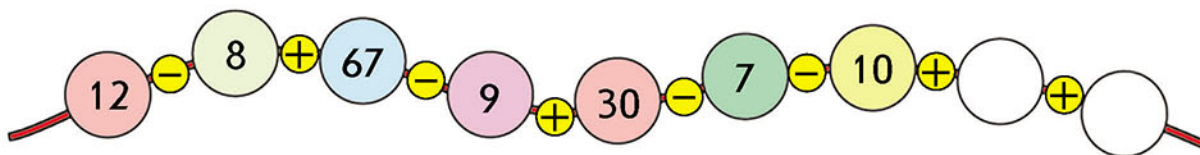
Чи можна з нею погодитись?

Олег стверджує, що точки A, B, C, D належать колу. Чи має він рацію?

ПОРІВНЮЄМО МАТЕМАТИЧНІ ВИРАЗИ

1

Встав у «ланцюжок» такі числа, щоб у результаті одержати 90. Поцікався, які числа дібрали інші учні.

2

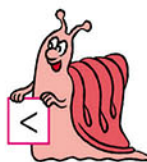
Порівняй математичні вирази.

$$56 - 7 \bigcirc 34 + 25$$

$$16 + 23 \bigcirc 56 - 8$$

$$21 - 5 \bigcirc 7 + 8$$

$$46 + 8 \bigcirc 62 - 7$$

$$8 + 6 \bigcirc 56 - 43$$

$$15 - 7 \bigcirc 42 - 6$$

$$45 + 8 \bigcirc 99 - 46$$

$$54 + 9 \bigcirc 47 + 16$$

3

Значення якого виразу в стовпчику обчислити легше? Обчисли його. Що змінилося в іншому виразі? Як ця зміна вплине на результат? Знайди значення іншого виразу, користуючись визначеною закономірністю.

$$52 - 30 = \square \square$$

$$52 - 27 = \square \square$$

$$64 + 20 = \square \square$$

$$64 + 18 = \square \square$$

$$64 - 58 = \square$$

$$64 - 60 = \square$$

$$56 + 37 = \square \square$$

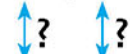
$$60 + 37 = \square \square$$

$$71 - 36 = \square \square$$

$$71 - 40 = \square \square$$

$$39 + 9 = \square \square$$

$$40 + 8 = \square \square$$

4

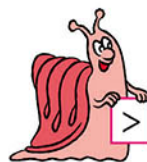
Порівняй математичні вирази без обчислень.

$$8 + 4 \bigcirc 8 - 4$$

$$24 + 9 \bigcirc 24 + 5$$

$$36 - 8 \bigcirc 36 - 9$$

$$27 + 8 \bigcirc 29 + 8$$

$$52 - 7 \bigcirc 52 - 6$$

$$78 + 4 \bigcirc 75 + 4$$

$$43 - 7 \bigcirc 45 - 7$$

$$43 - 7 \bigcirc 43 + 7$$

?

5

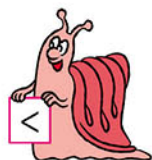

Порівняй вирази. Розкажи, як розділити подані записи на дві групи за способом порівняння.

$24 + 35 \bigcirc 67 - 9$

$52 - 5 \bigcirc 52 - 3$

$36 + 7 \bigcirc 39 + 7$

$45 + 7 \bigcirc 45 + 9$

$9 + 7 \bigcirc 24 - 8$

$71 - 8 \bigcirc 71 - 5$

6

Встав такі цифри, щоб утворились істинні нерівності.

$56 + 2 \square > 56 + 22$

$47 - 9 > 47 - \square$

$7 \square - 9 < 75 - 9$

$3 \square + 5 < 34 + 5$

7

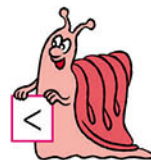
Порівняй вирази.

$12 \text{ дм} - 7 \text{ дм} \bigcirc 74 \text{ см} - 24 \text{ см}$

$7 \text{ м} + 2 \text{ м} \bigcirc 56 \text{ дм} + 33 \text{ дм}$

$36 \text{ см} - 8 \text{ см} \bigcirc 17 \text{ см} + 5 \text{ см}$

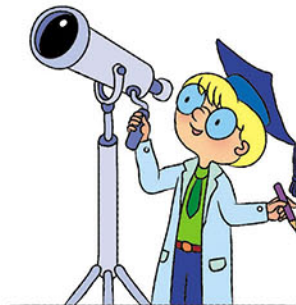
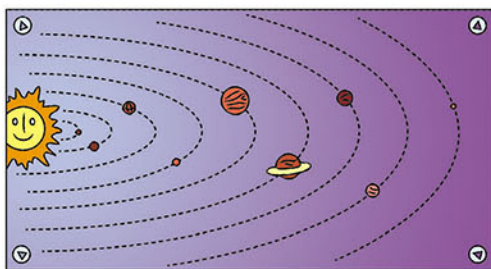
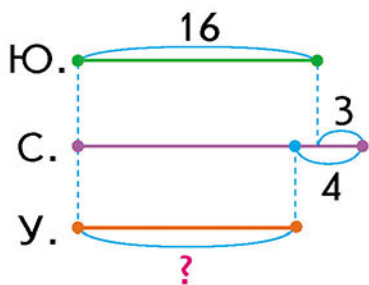
$32 \text{ дм} - 6 \text{ дм} \bigcirc 47 \text{ см} + 13 \text{ см}$

8

Прочитай задачу. Поясни схему. Про що дізнаємось, коли знайдемо значення поданих виразів?

► Юпітер має 16 супутників, що на 3 супутники менше, ніж має Сатурн, а Уран має на 4 супутники менше, ніж Сатурн.

1) $16 + 3$

2) $(16 + 3) - 4$

3) $4 - 3$

4) $16 - (4 - 3)$

ДОДАЄМО І ВІДНІМАЄМО ЧИСЛА З ВИКОРИСТАННЯМ ПРИЙОМУ ОКРУГЛЕННЯ

1

Заміни число найближчим круглим числом. На скільки збільшилося число? Склади відповідні рівності.

$38 = 40 - \dots$	$76 = \dots$	$87 = \dots$
$27 = \dots - \dots$	$49 = \dots$	$58 = \dots$

2

Значення якого виразу в стовпчику обчислити легше? Що змінилося? Як ця зміна вплине на результат? Закінчи обчислення.

$$\begin{array}{r} 74 - 50 = \square \square \\ \updownarrow ? \quad \updownarrow ? \\ 74 - 49 = \square \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 34 + 40 = \square \square \\ \updownarrow ? \quad \updownarrow ? \\ 34 + 38 = \square \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 46 - 30 = \square \square \\ \updownarrow ? \quad \updownarrow ? \\ 46 - 27 = \square \square \end{array}$$

3

Пригадай, як міркувати при додаванні або відніманні з використанням прийому округлення. Значення якого виразу в стовпчику ти вмієш обчислювати цим способом? Знайди його. Зістав цей вираз з іншим. Що змінилося? Як ця зміна вплине на розв'язування? Закінчи обчислення.

$$\begin{array}{l} 53 + \textcircled{8} = 53 + \overset{10}{10} - 2 = \dots - \dots = \\ 53 + \textcircled{28} = 53 + \overset{30}{30} - 2 = \dots - \dots = \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 67 - \textcircled{9} = 67 - \overset{10}{10} + 1 = \dots + \dots = \\ 67 - \textcircled{59} = 67 - \overset{60}{60} + 1 = \dots + \dots = \end{array}$$

Що спільне в міркуваннях? Які кроки треба зробити, щоб знайти значення виразів з використанням прийому округлення?

$$\rightarrow 20$$

$$\triangleright 24 + 18 = 24 + 20 - 2$$

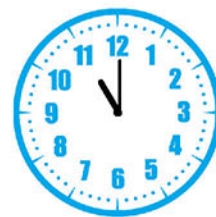
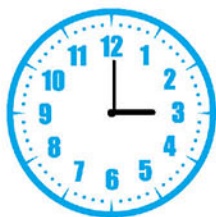
$$\rightarrow 30$$

$$\triangleright 53 - 27 = 53 - 30 + 3$$

4 Знайди значення виразів, використовуючи прийом округлення.

$54 + 28 = \dots - \dots =$	$72 - 26 = \dots + \dots =$
$36 + 47 = \dots - \dots =$	$43 - 18 = \dots + \dots =$
$41 - 16 = \dots + \dots =$	$26 + 28 = \dots - \dots =$
$75 + 18 = \dots - \dots =$	$35 - 27 = \dots + \dots =$
$83 - 59 =$	$29 + 14 =$
$56 + 29 =$	$71 - 29 =$

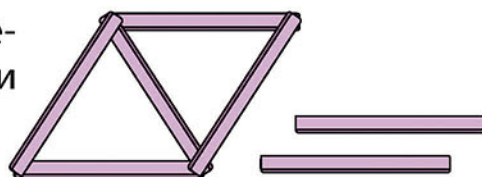
5 Визнач час за годинником, якщо триває перша половина доби; друга половина доби.

_____

_____

6 Склади із 7 паличок 3 трикутники. Переклади 2 палички так, щоб одержати 2 трикутники і чотирикутник.

➤➤ ДОДАЄМО І ВІДНІМАЄМО ЧИСЛА РІЗНИМИ СПОСОБАМИ

1 Обчисли різними способами.

$57 + 29 = \dots + \dots =$	$63 - 38 = \dots - \dots =$
$57 + 29 = \dots + \dots =$	$63 - 38 = \dots - \dots =$
$57 + 29 = \dots + \dots =$	$63 - 38 = \dots + \dots =$
$57 + 29 = \dots - \dots =$	$63 - 38 = \dots + \dots =$

2 Розглянь вирази. Усно прокоментуй обчислення легшим для тебе способом.

$45 + 39$

$54 - 37$

$28 + 33$

$83 - 69$

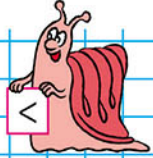
$71 - 55$

$27 + 18$

$62 - 48$

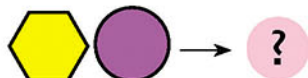
$36 + 36$

3 Порівняй математичні вирази без обчислення їх значень.

$38 + 12 \bigcirc 39 + 12$	$75 - 36 \bigcirc 75 - 37$	
$60 - 45 \bigcirc 59 - 45$	$84 + 11 \bigcirc 84 + 10$	

4 Знайди значення виразів зручним способом, застосувавши переставний закон додавання.

$57 + 5 + 3$
$12 + 19 + 8$
$23 + 9 + 17$

5 Встав такі знаки арифметичних дій, щоб утворились істинні рівності.

$$75 \circ 1 \circ 6 = 80 \quad 10 \circ 35 \circ 15 = 30$$

$$13 \circ 10 \circ 7 = 30 \quad 99 \circ 1 \circ 0 = 100$$

6 Добери до задачі короткий запис. Розділи задачу на прості, розкажи кожну. Склади план розв'язування поданої задачі, розв'яжи задачу усно.

У гуртку м'якої іграшки учні пришивали ґудзики до одягу ляльок. Першого дня вони пришили 7 ґудзиків, а другого — на 4 ґудзики більше. Скільки ґудзиків залишилося пришити дітям, якщо всього в них було 23 ґудзики?

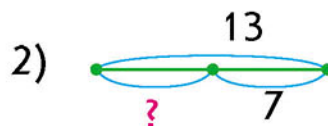
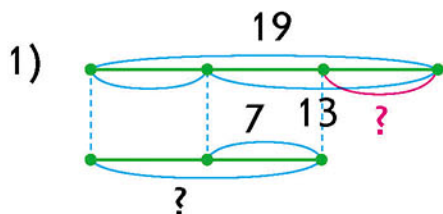
1) Було — 23 г.
Пришили — ?, 7 г. і ?, на 4 г. б., ніж 7
Залишилося — ?

2) Було — 23 г.
Пришили — ? $\begin{cases} \text{I} - 7 \text{ г.} \\ \text{II} - ? \text{ г., на } 4 \text{ г. б.} \end{cases}$
Залишилося — ?

7 Добери до задачі схему, розв'яжи задачу усно.

У коробці було 19 липучок. Сашко взяв 13 липучок, а потім 7 із них поклав назад. На скільки липучок менше стало в коробці?

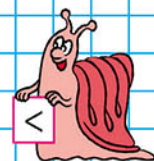
➤➤ ДОДАЄМО І ВІДНІМАЄМО ДВОЦИФРОВІ ЧИСЛА. ВИВЧАЄМО ВЕЛИЧИНИ

1 Знайди значення виразів різними способами.

$48 + 35 =$	$84 - 67 =$
$48 + 35 =$	$84 - 67 =$
$48 + 35 =$	$84 - 67 =$
$48 + 35 =$	$84 - 67 =$

2 Порівняй математичні вирази.

$27 + 26 \bigcirc 78 - 29$	$45 + 37 \bigcirc 52 + 29$
$62 - 24 \bigcirc 80 - 37$	$84 - 66 \bigcirc 35 - 18$
$56 + 18 \bigcirc 39 + 7$	$47 + 16 \bigcirc 80 - 12$

3 Знайди невідомий компонент або результат арифметичної дії.

Доданок	18	26		56		24	34
Доданок	18		18	27	18		28
Сума		54	43		36	51	

Зменшуване	22	40		73	80		74
Від'ємник	13		64	56		49	46
Різниця		22	27		64	42	

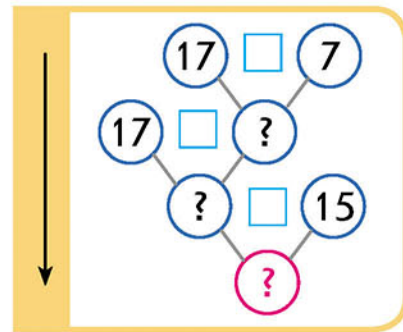
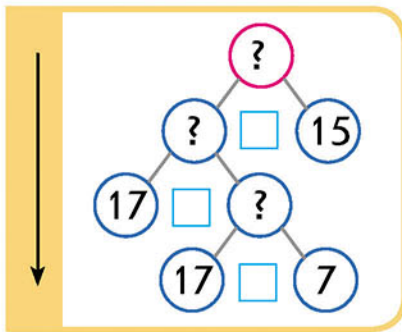
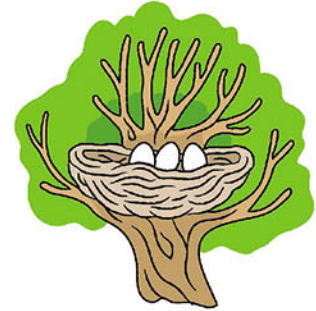

- см, дм, м, км
- г, кг, ц
- хв, год; доба, тиждень, місяць, рік

4

Поясни міркування для пошуку розв'язування задачі.

- Яйце ворони важить 17 грамів. Яйце сороки — на 7 грамів менше, ніж яйце ворони, а зозулі — на 15 грамів менше, ніж важать яйце ворони і яйце сороки разом. Скільки грамів важить яйце зозулі?

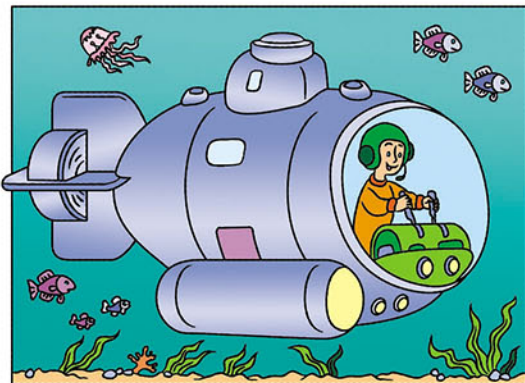

Розкажи кожную просту задачу. Склади план розв'язування задачі, розв'яжи її усно.

5

Добери до задачі короткий запис. Склади план розв'язування задачі, розв'яжи її усно.

- Батискаф — апарат для вивчення морських глибин. Уперше батискаф опустився на глибину 5 км, що на 2 км менше, ніж удруге, а втретє — на 1 км глибше, ніж у перший і другий рази разом. На яку глибину опустився батискаф утретє?

I — 5 км, це на 2 км м., ніж II } ? ←
 II — ?
 III — ?, на 1 км б., ніж _____

I — 5 км
 II — ?, на 2 км б., ніж I } ? ←
 III — ?, на 1 км б., ніж _____

»» ПЕРЕВІРЯЄМО ДОДАВАННЯ І ВІДНІМАННЯ

1 Як пов'язані дії додавання і віднімання? Склади відповідні рівності.

$28 + 16 =$	$45 + 26 =$	$38 + 54 =$
$\dots - 28 =$	$\dots - 26 =$	$\dots - 54 =$
$\dots - 16 =$	$\dots - 26 =$	$\dots - 54 =$

Як перевірити правильність дії додавання?

2 Виконай віднімання та доведи, що одержані результати є правильними.

$$64 - 35 = \square\square, \text{ оскільки } \square\square + 35 = 64$$

$$83 - 66 = \square\square, \text{ оскільки } \square\square + 66 = 83$$

$$42 - 17 = \square\square, \text{ оскільки } \square\square + 17 = 42$$

Як перевірити правильність дії віднімання?

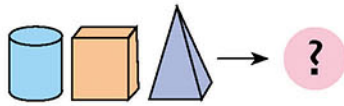
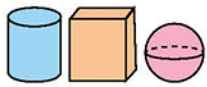
Правильність виконання **додавання** можна перевірити **відніманням**.

Правильність виконання **віднімання** можна перевірити **додаванням**.

3 Знайди значення виразів і доведи, що одержано правильні результати.

$38 + 24 = \dots$	<i>оскільки</i>	$\dots - 38 =$
$72 - 55 = \dots$	<i>оскільки</i>	$\dots + 55 =$
$80 - 43 = \dots$	<i>оскільки</i>	

4 Вибери вираз, який є розв'язанням задачі.

➤ Біля корала плавали риби-метелики: 9 синіх і 16 жовтих. Після того як кілька риб сховалось у водоростях, біля корала залишилося 17 риб. Скільки риб сховалось?

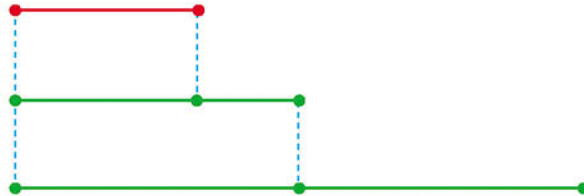
$$9 + 16$$

$$(9 + 16) - 17$$

$$17 + (9 + 16)$$

5 Прочитай задачу. Доповни схему. Склади план розв'язування задачі, розв'яжи її усно.

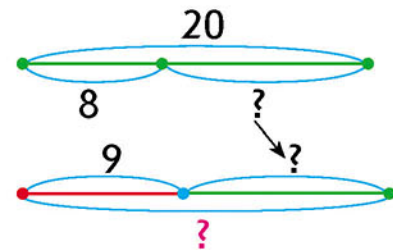
➤ У маленькому акваріумі живе 14 рибок, а у великому — на 7 більше. Скільки рибок у двох великих акваріумах, якщо рибок у них порівну?

6 Розділи задачу на дві прості. Яку з них слід розв'язати першою?

➤ У класі є два акваріуми. У першому було 20 рибок. Декілька рибок з нього перемістили в другий акваріум, де вже було 9 рибок. Після цього в першому акваріумі залишилось 8 рибок. Скільки рибок стало в другому акваріумі?

Розв'яжи задачу усно, скориставшись підказкою.

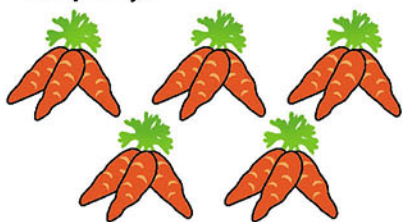

➤➤ ДОСЛІДЖУЄМО СУМУ ОДНАКОВИХ ДОДАНКІВ

1 Попрацюй із математичними матеріалами.

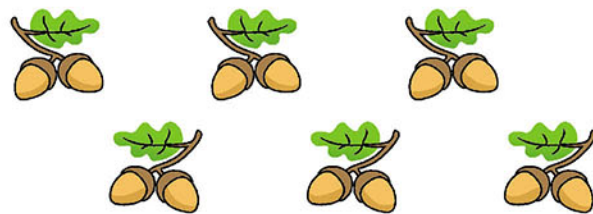

2 Розглянь малюнки. Полічи групами. Добери вираз, за допомогою якого дізнаємось, скільки всього плодів. Знайди значення цього виразу.

$$3 + 3 + 3 + 3 + 3 = \square \square$$

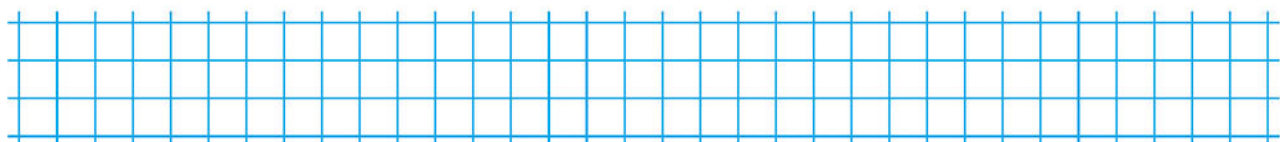
5 разів

$$2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 = \square \square$$

6 разів

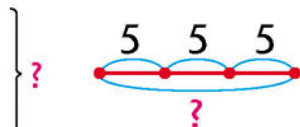
3 Полічи кількість кружків. Розділи їх на трійки, або четвірки, або шістки й полічи кількість груп. Запиши відповідний вираз, щоб дізнатися, скільки всього кружків.

4 Прочитай задачу. Розглянь, як учні розв'язали цю задачу. Чи можна з ними погодитись?

➤ Мама купила три пучки моркви, у кожному пучку по 5 морквин. Скільки всього морквин купила мама?

I — 5 м.
II — 5 м.
III — 5 м.

Розв'язання

$$5 + 5 + 5 = 15 \text{ (м.)}$$

Відповідь: 15 морквин усього купила мама.

➤ По взяти разів — ?

Сашко зробив висновок, що **всього** морквин **стільки, скільки** буде, якщо **по 5** морквин **взяти 3** рази.

Тому короткий запис задачі може мати інший вигляд:

По 5 м. взяти 3 рази — ?

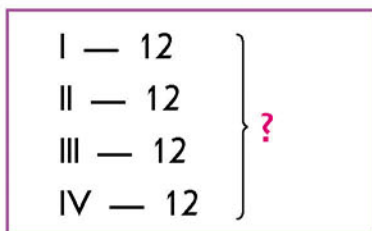
Дізнатися, **скільки всього**, якщо по взяти разів, можна **дією додавання!**

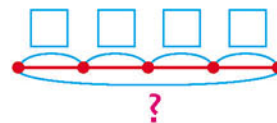
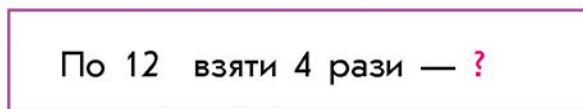
5

Склади задачу, яка розв'язується виразом: $12 + 12 + 12 + 12$. Добири до неї короткий запис. Доповни схему.

1)

2)

6

Склади задачу за малюнком. Виконай схему до задачі, покажи на ній, скільки всього олівців. Виконай короткий запис задачі, розв'яжи задачу.

7

Обведи вирази, які можна прочитати за схемою: «по взяти разів».

$$9 + 9 + 9 + 9 + 9$$

$$11 + 12 + 11 + 11 + 11$$

$$22 + 22 + 22 + 22 + 22$$

$$8 + 8 + 8 + 8 + 8 + 8 + 8$$

➤➤ ДОСЛІДЖУЄМО РІЗНИЦЮ КІЛЬКОХ ОДНАКОВИХ ЧИСЕЛ

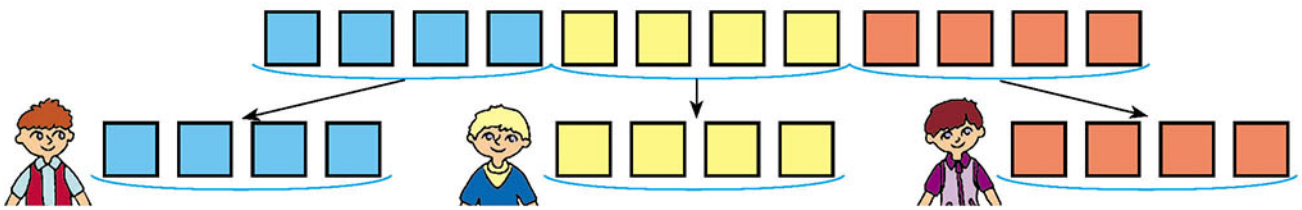
1 Попрацюй із математичними матеріалами.

2 Чим цікаві подані суми? Знайди значення сум.

$$7 + 7 + 7 + 7 + 7 + 7 + 7 + 7 \qquad 32 + 32 + 32$$

3 Треба 12 зошитів роздати учням, по 4 зошити кожному. Скільки учнів отримають зошити?

Скільки учнів отримають зошити? **Учнів** буде **стільки, скільки разів** у 12 зошитах **уміщується по 4** зошити.

Скільки разів у міститься **по** — знаходимо **дією віднімання**.

Сашко записав рівність і прокоментував її.

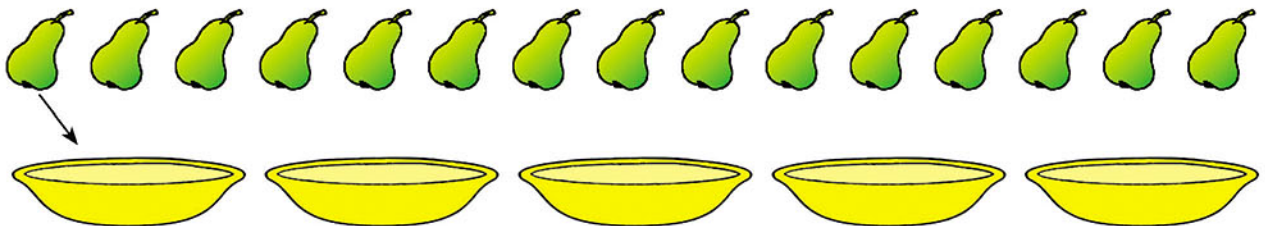
$$12 - \underbrace{4 - 4 - 4}_{3 \text{ рази}} = 0$$

У 12 **вміщується по 4** — **3 рази**.

Учнів буде **стільки, скільки** у 12 **міститься по 4**.

Тому **3** учні одержать **по 4** зошити.

4 Треба «розкласти» 15 груш — по 5 груш у кожную миску. Скільки потрібно для цього мисок?

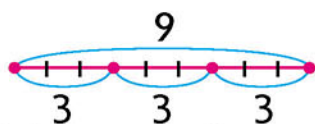

У 15 **вміщується по 5** — **рази**.

► У $\square$ міститься по $\square$ — ? р.

5 Розглянь, як учні розв'язали задачу. Чи можна з ними погодитись?

► Бабуся роздала 9 яблук, по 3 яблука кожному внукові. Скільки внуків отримали яблука?

Скільки разів — ?

Внуків, які отримали яблука, буде стільки, скільки в 9 яблуках вміщується по 3 яблука.

У 9 ябл. вміщується по 3 ябл. — ? рази.

Розв'язання

$$9 - \underbrace{3 - 3 - 3}_{3 \text{ рази}} = 0$$

Відповідь: 3 внуки отримали яблука.

6 Знайди різниці чисел за зразком. Прокоментуй результати.

$$51 - \underbrace{17 - 17 - 17}_{3 \text{ рази}} = 0$$

У 51 міститься по 17 — 3 рази.

$$32 - \underbrace{16 - 16}_{2 \text{ рази}} = 0$$

$$72 - \underbrace{24 - 24 - 24}_{3 \text{ рази}} = 0$$

$$99 - \underbrace{33 - 33 - 33}_{3 \text{ рази}} = 0$$

$$25 - \underbrace{5 - 5 - 5 - 5 - 5}_{5 \text{ разів}} = 0$$

7 Склади відповідні рівності.

- 1) По 6 узяти 7 разів.
- 2) Скільки разів у 24 міститься по 8?
- 3) По 11 узяти 5 разів.
- 4) Скільки разів у 36 міститься по 6?

$$\square + \square + \dots + \square = \square$$

$\square$ разів

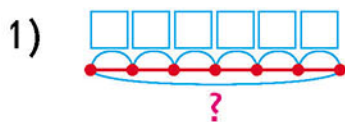
$$\square - \square - \dots - \square = 0$$

$\square$ разів

ДОДАЄМО І ВІДНІМАЄМО ОДНАКОВІ ЧИСЛА

1

Розглянь малюнок. Склади за ним задачу. Доповни відповідні схему та короткий запис. Розв'яжи задачу.

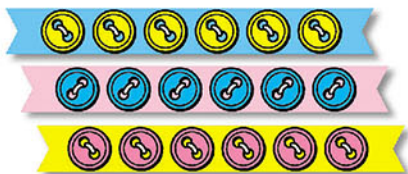

По взяти разів — ?

У вміщується по — ? разів

2

Склади задачу, яка розв'язується виразом:

1) $6+6+6$

2) $18-\underline{6}-\underline{6}-\underline{6}$
3 рази

3

Закресли в кожному стовпчику «зайвий» вираз. Зміни «зайві» вирази так, щоб вони відповідали чинній закономірності.

$27+27+27$

$90-30-30-30$

$32+32+32+32$

$28-4-4-4-4$

$15+25+25+25$

$100-20-20-20-20-20$

$16+16+16+16+16$

$16-2-2-2-2-2-2-2-2$

4

Добери вираз до задачі.

➤ Артем купив 3 коробки олівців, по 9 олівців у кожній. Скільки всього олівців купив Артем?

1) $9-3-3-3$

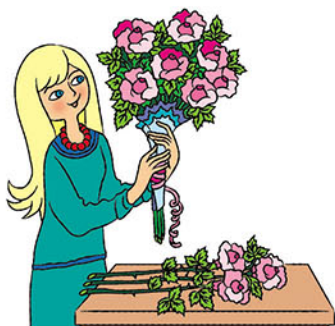
2) $9+9+9$

5 Добери задачу до виразу: $21 - 7 - 7 - 7$.

- 1) Майя склала 21 букет із троянд, по 7 квіток у кожному букеті. Скільки всього троянд використала Майя?
- 2) Майя склала з 21 троянди букети, по 7 квіток у кожному букеті. Скільки вийшло букетів у Майї?

6 Запиши відповідні вирази та обчисли їх значення.

1) По 14 узяти 5 разів.

1)

2) Скільки разів у 49 вміщується по 7?

2)

3) По 6 узяти 7 разів.

3)

4) Скільки разів у 36 вміщується по 12?

4)

5) По 23 узяти 4 рази.

5)

6) Скільки разів у 32 вміщується по 8?

6)

7 Усно продовж ряди чисел.

3, 6, 9, ...

5, 10, 15, ...

36, 30, 24, ...

48, 40, 32, ...

8 Із восьми людей кожна людина має один вихідний день на тиждень. При цьому кожного дня на тижні відпочиває хоча б одна людина. Чи може бути таке, щоб дві людини відпочивали в один день?

ЗМІСТ

Передмова	1
Розв'язуємо задачі, які містять відношення різницевого порівняння	2
Переносимо прийом округлення на випадки додавання й віднімання одноцифрового числа.....	4
Додаємо і віднімаємо числа різними способами.....	6
Досліджуємо кут	8
Одержуємо прямий кут	10
Досліджуємо прямокутник.....	12
Досліджуємо прямокутник.....	14
Досліджуємо квадрат	16
Визначаємо периметр многокутника.....	18
Розв'язуємо задачі на знаходження невідомого доданка	20
Розв'язуємо задачі на знаходження невідомого зменшуваного або від'ємника	22
Досліджуємо коло і круг	24
Досліджуємо коло і круг	26
Шукаємо шлях розв'язування задачі	28
Додаємо і віднімаємо числа частинами	30
Додаємо і віднімаємо числа частинами	32
Розв'язуємо задачі.....	34
Додаємо і віднімаємо числа частинами	36
Додаємо і віднімаємо числа частинами	38
Розв'язуємо задачі на знаходження суми	40
Розв'язуємо задачі на знаходження третього числа за сумою двох чисел.....	42
Розв'язуємо задачі на знаходження суми	44
Досліджуємо задачі	46
Додаємо і віднімаємо двоцифрові числа порозрядно	48
Додаємо і віднімаємо числа різними способами.....	50
Досліджуємо задачі	52
Досліджуємо задачі	54
Порівнюємо математичні вирази.....	56
Додаємо і віднімаємо числа з використанням прийому округлення	58
Додаємо і віднімаємо числа різними способами.....	60
Додаємо і віднімаємо двоцифрові числа. Вивчаємо величини.....	62
Перевіряємо додавання і віднімання.....	64
Досліджуємо суму однакових доданків	66
Досліджуємо різницю кількох однакових чисел	68
Додаємо і віднімаємо однакові числа.....	70

Працюю самостійно

3

Домовтесь у класі, як будете оцінювати виконану роботу.

Намалюй позначки та напиши, що вони означають.

Розв'язуємо задачі, які містять відношення різницевого порівняння

1. Розв'яжи задачу.

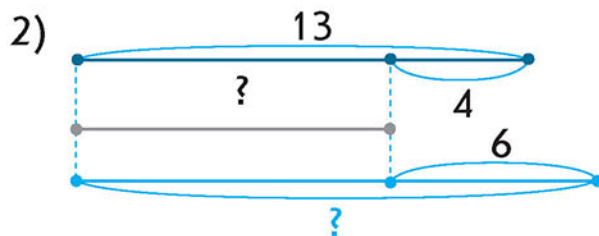
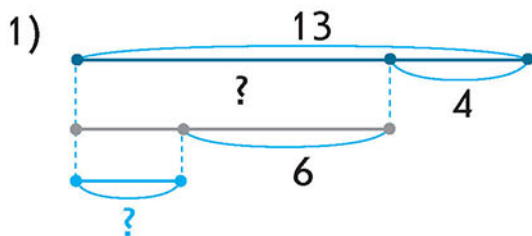

➤ Бегемотику поклали 12 кг овочів, мамі-бегемотисі — 15 кг, а тату-бегемоту — на 3 кг більше, ніж бегемотику та його мамі разом. Скільки кілограмів овочів поклали тату-бегемоту?

Склади та розв'яжи обернену задачу, щоб шуканим у ній було число 3.

2. Добери до задачі схему. Розв'яжи задачу.

➤ Наталочка вирізала 13 сніжинок, а Даринка — на 4 сніжинки менше, ніж Наталочка. Тетянка вирізала сніжинок на 6 більше, ніж Даринка. Скільки сніжинок вирізала Тетянка?

Зміни умову задачі так, щоб їй відповідала інша схема.

Зміни запитання задачі так, щоб вона розв'язувалася трьома арифметичними діями, і розв'яжи її.

3. Знайди значення виразів двома способами.

$$\begin{array}{r} 64 + 8 = \\   \\   \\   \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 31 - 9 = \\   \\   \\   \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 64 + 8 = \\   \\   \\   \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 31 - 9 = \\   \\   \\   \end{array}$$

Використовуємо в обчисленнях прийом округлення

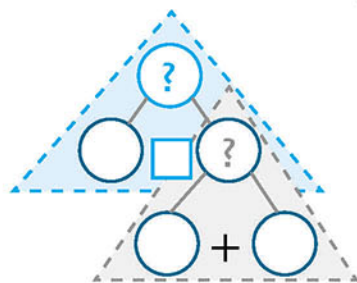
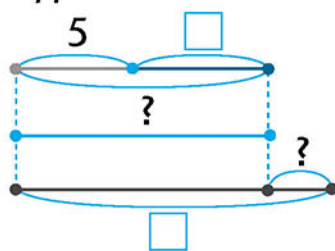
4. Доповни розв'язання задачі.

Хамелеон першого дня змінив забарвлення 5 разів, другого дня — 7 разів, а третього — 14 разів. На скільки разів більше змінив забарвлення хамелеон третього дня, ніж за перші два дні разом?

I — р.
II — р.
III — 14 р.

} ? р. На ?

Задача

Розв'язання

$$\square\square - (\square + \square) = \square$$

Відповідь: на рази більше.

Склади та розв'яжи обернену задачу, щоб шуканим у ній було число 14.

5. Обчисли за схемами способом округлення.

$$24 + \overset{10}{\textcircled{8}} = 24 + 10 - \dots =$$

$$34 - \textcircled{8} =$$

$$73 - \overset{10}{\textcircled{6}} = 73 - 10 + \dots =$$

$$53 + \textcircled{9} =$$

$$\overset{30}{\textcircled{27}} + 4 = 30 + 4 - \dots =$$

$$81 - \textcircled{5} =$$

$$65 + \textcircled{9} =$$

$$44 + \textcircled{8} =$$

$$46 - \textcircled{8} =$$

$$94 - \textcircled{6} =$$

Додаємо і віднімаємо різними способами

6. Знайди значення виразів різними способами, користуючись підказками.

$$\begin{array}{r} 26 + 5 = \\ \swarrow \quad \searrow \\ \cdot + \cdot \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 86 - 7 = \\ \swarrow \quad \searrow \\ \cdot + \cdot \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 26 + 5 = \\ \swarrow \quad \searrow \\ \cdot + \cdot \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 86 - 7 = \\ \swarrow \quad \searrow \\ \cdot + \cdot \end{array}$$

$$\textcircled{26} + 5 =$$

$$86 - \textcircled{7} =$$

$$74 - 5 =$$

$$44 + 5 =$$

7. Розв'яжи задачу.

► В озері плавали 24 рептилії: 9 крокодилів, решта — черепахи. На скільки менше плавало крокодилів, ніж черепах? На скільки більше черепах, ніж крокодилів?

8. Знайди невідомий компонент.

$$\underline{6 + \dots = 14}$$

$$\underline{15 - \dots = 8}$$

$$\underline{\dots - 8 = 5}$$

$$\underline{30 - \dots = 6}$$

$$\underline{4 + \dots = 70}$$

$$\underline{\dots - 3 = 77}$$

Досліджуємо кут

9. Розв'яжи задачі.

1) У миші тричі на рік з'являються мишенята. Навесні народилося 6 мишенят, улітку — 8, а решта — восени. Скільки мишенят народилося восени, якщо всього за рік у миші з'явилося 24 малюки?

2) Білому ведмедю в зоопарку щоденно дають 5 кг риби і 4 кг м'яса. 8 кг він уже з'їв. Скільки кілограмів риби та м'яса залишилося з'їсти ведмедю?

10. Обчисли значення виразів трьома способами.

$$\begin{array}{r} 38 + 6 = \\ \nearrow \\ +   \\   \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 84 - 6 = \\ \nearrow \\ -   \\   \end{array}$$

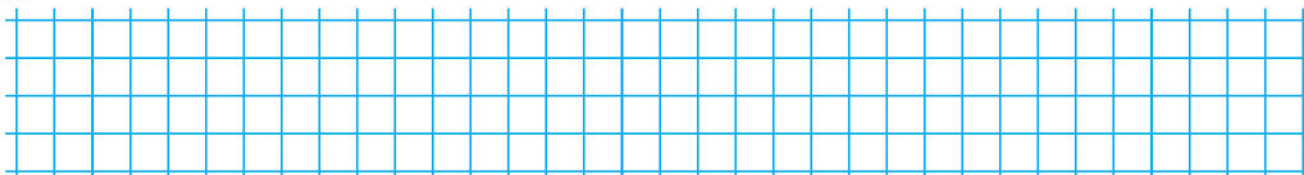
$$\begin{array}{r} 38 + 6 = \\ \nwarrow \\ +   \\   \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 84 - 6 = \\ \nwarrow \\ -   \\   \end{array}$$

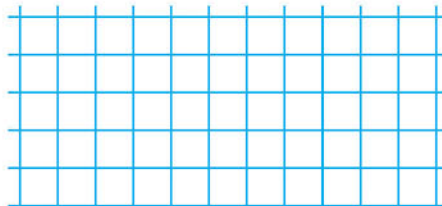
$$\textcircled{3}8 + 6 =$$

$$84 - \textcircled{6} =$$

11. Накресли будь-які кути $\angle AOK$, $\angle MCP$.

12. Накресли трикутник DTN .

Одержуємо прямий кут

13. Знайди значення виразів різними способами.

$$25 - 7 =$$

$$\begin{array}{r} 25 \\ + \\ \hline \end{array}$$

$$25 - 7 =$$

$$\begin{array}{r} 25 \\ - 7 \\ \hline \end{array}$$

$$25 - 7 =$$

$$54 + 8 =$$

$$89 + 3 =$$

$$\begin{array}{r} 89 \\ + \\ \hline \end{array}$$

$$89 + 3 =$$

$$\begin{array}{r} 89 \\ + 3 \\ \hline \end{array}$$

$$89 + 3 =$$

$$33 - 6 =$$

14. Розв'яжи задачу.

► Композитор Фредерік Шопен написав 16 полонезів, а ноктюрнів — на 5 більше. Скільки всього полонезів і ноктюрнів написав Шопен?

15. Накресли прямий кут, використовуючи клітинки. Накресли трикутник, що має прямий кут. Накресли чотирикутник, що має хоча б один прямий кут.

Досліджуємо квадрат

23. Вибери варіант і знайди значення виразів.

I варіант

$$\begin{array}{l} 32 - 3 = \\ 56 + 7 = \\ 24 - 8 = \\ 38 + 3 = \\ 91 - 2 = \\ 77 + 5 = \\ 32 - 5 = \end{array}$$

II варіант

$$\begin{array}{l} 43 + 8 = \\ 64 - 6 = \\ 27 + 4 = \\ 86 - 9 = \\ 18 + 3 = \\ 41 - 6 = \\ 59 + 4 = \end{array}$$

III варіант

$$\begin{array}{l} 55 + 7 = \\ 41 - 5 = \\ 26 + 7 = \\ 31 - 5 = \\ 64 + 9 = \\ 74 - 7 = \\ 53 - 4 = \end{array}$$

Визначаємо периметр многокутника

24. Вибери варіант і знайди значення виразів.

I варіант

$$\begin{array}{l} 56 - 9 = \\ 43 + 8 = \\ 22 - 5 = \\ 43 - 5 = \\ 67 + 8 = \\ 82 - 5 = \end{array}$$

II варіант

$$\begin{array}{l} 47 + 8 = \\ 24 - 8 = \\ 38 + 4 = \\ 84 + 8 = \\ 74 - 6 = \\ 67 + 5 = \end{array}$$

III варіант

$$\begin{array}{l} 26 + 8 = \\ 36 - 8 = \\ 71 - 3 = \\ 53 - 8 = \\ 25 + 9 = \\ 31 - 7 = \end{array}$$

25. Знайди невідомий компонент.

$$56 - \dots = 9$$

$$7 + \dots = 41$$

$$\dots - 8 = 23$$

Розв'язуємо задачі на знаходження невідомого доданка

26. Обчисли значення виразів.

$62 - 5 =$	$67 + 8 =$	$34 + 8 =$
$36 + 7 =$	$55 - 6 =$	$61 - 3 =$
$44 - 7 =$	$96 - 9 =$	$87 + 4 =$

27. Розв'яжи задачу 1. Зістав задачі 1 і 2. Що змінилося? Як ця зміна вплине на розв'язання задачі 2? Розв'яжи задачу 2.

➤ 1) На клумбі було 23 квітучі айстри. Наступного ранку розпустилися ще 12 білих і 14 рожевих айстр. Скільки квітучих айстр стало на клумбі?

➤ 2) На клумбі було декілька квітучих айстр. Після того як наступного ранку розпустилися ще 12 білих і 14 рожевих айстр, на клумбі стало 49 квітучих айстр. Скільки айстр було спочатку на клумбі?

28. Обчисли значення виразів по діях.

$$48 - (6 + 7) - (11 - 3)$$

$$26 + (13 - 8 + 6)$$

29. Заповни таблиці.

Доданок	6		34	45		9	4	
Доданок		8	6		5	7		32
Сума	12	40		56	11		60	78

Зменшуване	12	45		62	33		50	16
Від'ємник	9		8	5		37	3	
Різниця		6	32		9	7		8

Розв'язуємо задачі на знаходження невідомого зменшуваного або від'ємника

30. Вибери варіант і знайди значення виразів.

I варіант

$73 - 6 =$
$46 + 8 =$
$32 - 4 =$
$57 - 9 =$
$27 + 4 =$
$91 - 2 =$
$44 - 7 =$
$63 + 8 =$

II варіант

$85 + 7 =$
$36 - 9 =$
$53 - 6 =$
$64 + 9 =$
$21 - 8 =$
$27 - 9 =$
$34 + 8 =$
$52 - 5 =$

III варіант

$88 + 8 =$
$71 - 3 =$
$89 + 4 =$
$57 + 8 =$
$90 - 3 =$
$67 + 4 =$
$33 + 8 =$
$92 - 3 =$

31. Розв'яжи задачі.

➤ 1) Білка збрала 23 білі гриби та 15 рижків. Декілька грибів білка начепила на гілку, і після цього в неї залишилося ще 24 гриби. Скільки грибів начепила білка на гілку?

➤ 2) Після того як один кріт зотягнув із грядки в нору 14 буряків, а другий кріт — 9, на грядці залишилося ще 7 буряків. Скільки буряків було на грядці спочатку?

До задачі 2 склади та розв'яжи обернену задачу, щоб шуканим у ній було число 7.

32. Обчисли значення виразів по діях.

$$39 - (15 - 7 + 5) + 4$$

$$21 + (67 - 9) - (6 + 8)$$

Досліджуємо коло і круг

33.

У Ганнусі в гостях були однокласники: 7 хлопчиків і 8 дівчаток. Після того як прийшли ще кілька подруг із танцювального гуртка, усього гостей стало 26. Скільки подруг із танцювального гуртка прийшли до Ганнусі?

34.

Знайди значення виразів. Запиши результати.

$84 - 8 =$

$56 + 7 =$

$84 - 7 =$

$35 + 8 =$

$83 - 7 =$

$67 + 4 =$

$62 - 5 =$

$46 + 6 =$

$45 - 8 =$

$88 + 4 =$

$32 - 3 =$

$32 + 9 =$

35.

Знайди значення виразів по діях. Запиши результати.

$67 - (27 + 8) + 9 =$

$(67 + 8) - (26 + 5) =$

Досліджуємо коло і круг

36.

Знайди значення виразів. Запиши результати.

$65 - 8 =$

$27 + 7 =$

$35 - 6 =$

$37 + 8 =$

$32 - 3 =$

$77 + 4 =$

$82 - 7 =$

$45 + 8 =$

$92 - 4 =$

37.

Знайди значення виразів по діях. Запиши результати.

$32 + (64 - 7) - 56 =$

$(83 - 7) - (54 - 8) =$

38.

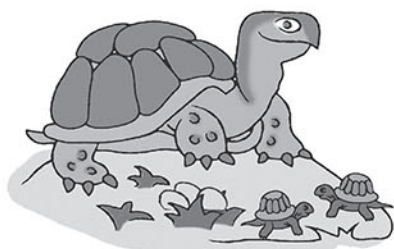
У ховрашиної сім'ї в запасах є пшениця, жито та овес — усього 19 кг. Пшениці — 5 кг, жита — 8 кг. Скільки кілограмів овса в запасах ховрахів?

Шукаємо шлях розв'язування задачі

39.

Розв'яжи задачу. Склади та розв'яжи обернену задачу, щоб шуканим було число 24.

У черепахи в двох кладках були яйця. Після того як з однієї кладки випупилися 17 черепашок, а з іншої — 8 черепашок, залишилися цілими ще 24 яйця. Скільки яєць було у черепахи в двох кладках?

40.

Знайди значення виразів. Запиши результати.

$55 - 6 =$

$86 + 7 =$

$26 - 8 =$

$38 + 5 =$

$64 - 8 =$

$34 + 9 =$

Додаємо і віднімаємо числа частинами

41.

Знайди значення виразів за схемами. Запиши результати.

$34 + 27 = 40 + \quad =$

$47 + 26 =$

$53 - 28 =$

$82 - 64 =$

$53 + 38 =$

$67 + 28 =$

$61 - 44 =$

$91 - 73 =$

$35 + 59 =$

$74 + 18 =$

Додаємо і віднімаємо числа частинами

42. Знайди значення виразів. Запиши результати.

$70 + 12 =$

$90 - 7 =$

$50 + 26 =$

$20 - 4 =$

$60 + 24 =$

$30 - 2 =$

$50 + 33 =$

$40 - 8 =$

$80 - 8 =$

43. Знайди значення виразів, скориставшись підказками.

$26 + 48 = 30 + \quad =$

$35 + 38 = 40 + \quad =$

$41 - 24 =$

$82 - 64 =$

$64 + 27 =$

$29 + 42 =$

$96 - 69 =$

$53 - 25 =$

44. Вибери та розв'яжи задачу.

➤ 1) У норі було 27 ховрахів. На обіді з норі вилізли 9 ховрахів, а залізли в нору — 10. Скільки ховрахів опинилося в норі на обіді?

➤ 2) Кенгуру за три стрибки подолав 14 м. Перший стрибок становив 4 м, а другий — 5 м. Скільки метрів подолав кенгуру за третій стрибок?

45. Накресли прямокутник, периметр якого становить 36 см.

Розв'язуємо задачі

46. Знайди значення виразів за схемами.

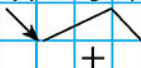
$$35 + 49 =$$

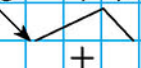
$$39 + 22 =$$

$$82 - 64 =$$

$$83 - 47 =$$

$$47 + 25 =$$

$$65 + 17 =$$

$$64 - 46 =$$

$$46 - 27 =$$

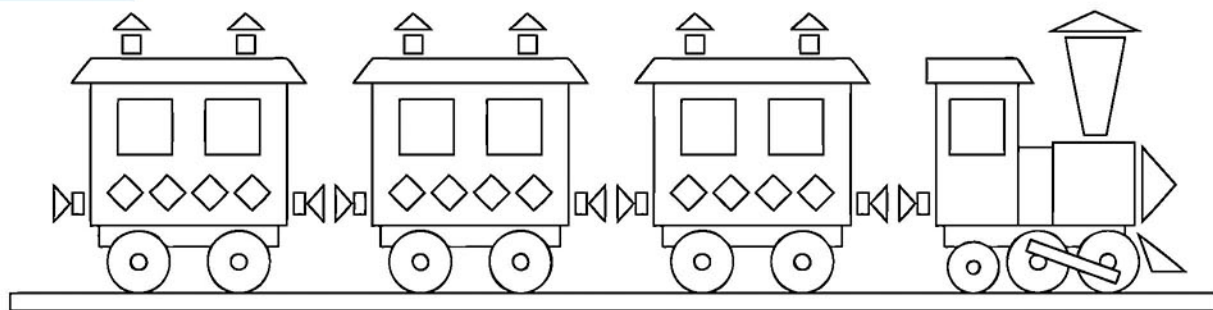

47. Вибери задачу та розв'яжи її.

➤ 1) Ведмедиця з ведмежатами знайшли на кущі ожини 32 ягоди. Після того як одне ведмежа з'їло 9 ягід, а друге — ще кілька, на кущі залишилося 8 ягід. Скільки ягід з'їло друге ведмежа?

➤ 2) Ворон живе 75 років, щука — на 9 років менше, ніж ворон, а слон — на 5 років довше, ніж щука. Скільки років живе слон?

48. Розфарбуй квадрати.

Додаємо і віднімаємо числа частинами

49. Обчисли суми або різниці. Запиши результати.

$57 + 6 =$

$73 - 5 =$

$84 + 8 =$

$27 - 9 =$

$35 + 7 =$

$62 - 3 =$

$18 + 5 =$

$54 - 6 =$

$27 + 6 =$

$46 - 8 =$

$17 + 9 =$

$32 - 4 =$

50. Знайди значення виразів за схемами.

$39 + 25 = \dots$

$58 + 37 = \dots$

$16 + 38 = \dots$

$64 - 17 = \dots$

$82 - 47 = \dots$

$63 - 36 = \dots$

$19 + 57 = \dots$

$45 + 16 = \dots$

$64 + 27 = \dots$

$53 - 25 = \dots$

$61 - 17 = \dots$

$32 - 15 = \dots$

51. Накресли прямокутник $ABCD$ зі сторонами 2 см і 5 см. Обчисли його периметр.

Додаємо і віднімаємо числа частинами

52.

Обчисли значення виразів, замінивши другий доданок (або від'ємник) сумою розрядних доданків.

$$69 + 27 =$$

$$\begin{array}{r} 69 + 27 = \\ \swarrow \quad \searrow \\ \dots + \dots \end{array}$$

$$49 + 24 =$$

$$\begin{array}{r} 49 + 24 = \\ \swarrow \quad \searrow \\ \dots + \dots \end{array}$$

$$57 - 39 =$$

$$\begin{array}{r} 57 - 39 = \\ \swarrow \quad \searrow \\ \dots + \dots \end{array}$$

$$63 - 46 =$$

$$\begin{array}{r} 63 - 46 = \\ \swarrow \quad \searrow \\ \dots + \dots \end{array}$$

$$24 + 28 =$$

$$\begin{array}{r} 24 + 28 = \\ \swarrow \quad \searrow \\ \dots + \dots \end{array}$$

$$47 + 24 =$$

$$\begin{array}{r} 47 + 24 = \\ \swarrow \quad \searrow \\ \dots + \dots \end{array}$$

$$52 - 27 =$$

$$\begin{array}{r} 52 - 27 = \\ \swarrow \quad \searrow \\ \dots + \dots \end{array}$$

$$54 - 25 =$$

$$\begin{array}{r} 54 - 25 = \\ \swarrow \quad \searrow \\ \dots + \dots \end{array}$$

53.

Запиши рівності, за допомогою яких відповімо на запитання задачі.

У похід вирушили 24 туристи. Серед них було 8 хлопчиків, 7 дівчаток, решта — дорослі.

Скільки дітей брали участь у поході?

Скільки дорослих брали участь у поході?

На скільки більше дітей, ніж дорослих, брали участь у поході?

54.

Із яких посудин треба вилити воду, щоб заповнити бак місткістю 14 л?

Розв'язуємо задачі на знаходження суми

- 55.** Сорока наносила в гніздо 12 ґудзиків, а гачків — на 5 більше, ніж ґудзиків, а ще — 70 намистин. Скільки всього ґудзиків, гачків і намистин наносила сорока?

56. Обчисли двома способами.

$$\begin{array}{r} 48 + 48 = \\ \swarrow \quad \searrow \\ \quad \quad + \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 56 - 38 = \\ \swarrow \quad \searrow \\ \quad \quad + \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 48 + 48 = \\ \swarrow \quad \searrow \\ \quad \quad + \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 56 - 38 = \\ \swarrow \quad \searrow \\ \quad \quad + \end{array}$$

Розв'язуємо задачі на знаходження третього числа за сумою двох чисел

- 57.** Розв'яжи задачі.
- 1) В Африці на березі озера мешкають три стада бегемотів. У першому стаді — 8 бегемотів, у другому — на 4 більше, а в третьому — стільки, скільки в першому та другому разом. Скільки бегемотів у третьому стаді?
- 2) На крижаному полі Арктики відпочивали 8 моржів, а морських котиків — на 3 більше, ніж моржів, а ще — 3 тюлені. Скільки тварин відпочивало на крижаному полі?

58. Обчисли двома способами.

$$\begin{array}{r} 37 + 37 = \\ \swarrow \quad \searrow \\ \quad \quad + \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 44 - 36 = \\ \swarrow \quad \searrow \\ \quad \quad + \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 37 + 37 = \\ \swarrow \quad \searrow \\ \quad \quad + \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 44 - 36 = \\ \swarrow \quad \searrow \\ \quad \quad + \end{array}$$

Розв'язуємо задачі на знаходження суми

59.

Обчисли двома способами.

$$\begin{array}{r} 18 + 27 = \\ \swarrow \quad \searrow \\ + \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 38 + 15 = \\ \swarrow \quad \searrow \\ + \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 36 + 28 = \\ \swarrow \quad \searrow \\ + \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 18 + 27 = \\ \swarrow \quad \searrow \\ + \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 38 + 15 = \\ \swarrow \quad \searrow \\ + \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 36 + 28 = \\ \swarrow \quad \searrow \\ + \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 42 - 25 = \\ \swarrow \quad \searrow \\ + \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 41 - 33 = \\ \swarrow \quad \searrow \\ + \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 74 - 56 = \\ \swarrow \quad \searrow \\ + \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 42 - 25 = \\ \swarrow \quad \searrow \\ + \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 41 - 33 = \\ \swarrow \quad \searrow \\ + \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 74 - 56 = \\ \swarrow \quad \searrow \\ + \end{array}$$

60.

Подай величини в зазначених одиницях вимірювання.

$$4 \text{ м } 6 \text{ дм} = \text{ дм}$$

$$5 \text{ дм } 6 \text{ см} = \text{ см}$$

$$1 \text{ м} = \text{ см}$$

$$3 \text{ м} = \text{ дм}$$

61.

Розв'яжи задачу.

► Бабуся випекла 8 булочок, пиріжків з капустою — на 7 більше, ніж булочок, а пиріжків з вишнями — на 6 менше, ніж пиріжків з капустою. Скільки всього пиріжків випекла бабуся?

62.

Напиши на чеках, скільки треба сплатити за покупку, якщо один шматочок торта коштує 15 грн.

2 шм.

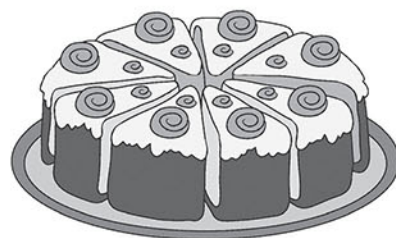
_____ грн

3 шм.

_____ грн

4 шм.

_____ грн

Досліджуємо задачі

63.

У Максима 15 медалей за спортивні перемоги. Це на 5 медалей більше, ніж у Сашка, і на 8 медалей більше, ніж у Оленки. Запиши, скільки нагород у Сашка та Оленки.

64.

Розв'яжи задачі.

➤ 1) Пес Галас за день прогнав із двору 12 котів, ворон — на 7 менше, ніж котів, а горобців — на 3 більше, ніж ворон. Скільки всього пташок прогнав пес за день?

➤ 2) Із садка рибалки назад у ставок утекла вся риба: 22 карасі, а лящів — на 14 менше. Скільки рибин повернулися в ставок, якщо крім карасів і лящів у садку було 10 окунів?

65.

Обчисли двома способами.

$$\begin{array}{r} 47 + 25 = \\ \swarrow \quad \searrow \\ \quad \quad + \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 26 + 17 = \\ \swarrow \quad \searrow \\ \quad \quad + \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 48 + 33 = \\ \swarrow \quad \searrow \\ \quad \quad + \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 47 + 25 = \\ \swarrow \quad \searrow \\ \quad \quad + \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 26 + 17 = \\ \swarrow \quad \searrow \\ \quad \quad + \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 48 + 33 = \\ \swarrow \quad \searrow \\ \quad \quad + \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 63 - 26 = \\ \swarrow \quad \searrow \\ \quad \quad + \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 41 - 14 = \\ \swarrow \quad \searrow \\ \quad \quad + \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 93 - 86 = \\ \swarrow \quad \searrow \\ \quad \quad + \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 63 - 26 = \\ \swarrow \quad \searrow \\ \quad \quad + \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 41 - 14 = \\ \swarrow \quad \searrow \\ \quad \quad + \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 93 - 86 = \\ \swarrow \quad \searrow \\ \quad \quad + \\ \hline \end{array}$$

Додаємо і віднімаємо двоцифрові числа порозрядно

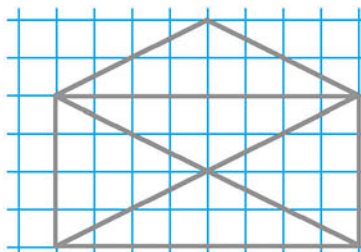
66. Обчисли за схемами.

$\begin{array}{r} 28 + 16 = \dots + \dots + \dots + \dots = \dots + \dots = \\ \begin{array}{r} \diagup \quad \diagdown \\ + \quad \quad + \\ \diagdown \quad \diagup \end{array} \end{array}$	
$\begin{array}{r} 71 - 36 = \dots + \dots - \dots - \dots = \dots + \dots = \\ \begin{array}{r} \diagup \quad \diagdown \\ + \quad \quad + \\ \diagdown \quad \diagup \end{array} \end{array}$	
$\begin{array}{r} 55 + 37 = \dots + \dots = \\ \begin{array}{r} \diagup \quad \diagdown \\ + \quad \quad + \\ \diagdown \quad \diagup \end{array} \end{array}$	$\begin{array}{r} 68 + 29 = \dots + \dots = \\ \begin{array}{r} \diagup \quad \diagdown \\ + \quad \quad + \\ \diagdown \quad \diagup \end{array} \end{array}$
$\begin{array}{r} 82 - 57 = \dots + \dots = \\ \begin{array}{r} \diagup \quad \diagdown \\ + \quad \quad + \\ \diagdown \quad \diagup \end{array} \end{array}$	$\begin{array}{r} 73 - 59 = \dots + \dots = \\ \begin{array}{r} \diagup \quad \diagdown \\ + \quad \quad + \\ \diagdown \quad \diagup \end{array} \end{array}$

67. Розв'яжи задачу.

▶ Бабуся поклала в кошик 8 огірків, помідорів — на 5 більше, ніж огірків, а перців — на 4 менше, ніж помідорів. Скільки всього овочів поклала бабуся в кошик?

68. Скільки на кресленні чотирикутників? прямокутників? трикутників? Спробуй обвести фігуру так, щоб не відривати олівець від зошита й двічі не обводити ту саму лінію.

Чотирикутників —

Прямокутників —

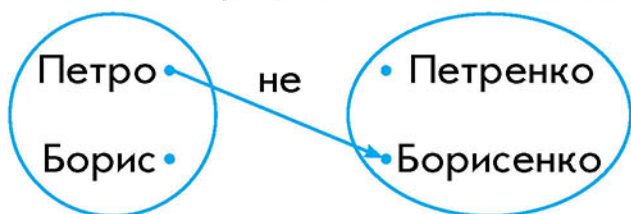
Трикутників —

Учуся міркувати логічно

69.

Обери підказку та розв'яжи задачу.

➤ Двох друзів звать Петро і Борис. Їхні прізвища — Петренко і Борисенко. Петро старший за Борисенка на рік. Визнач і запиши прізвище кожного хлопчика.

	Петренко	Борисенко
Петро		—
Борис		

Отже, хлопчиків звать так:

Петро _____, Борис _____.

70.

Обери підказку та розв'яжи задачу.

➤ У змаганнях з бігу Юрко, Антон і Сашко посіли перші три місця. Яке місце посів кожен із них, якщо Антон посів не друге й не третє місце, а Сашко — не третє?

	I	II	III
Юрко			
Антон		—	—
Сашко			—

Якщо Антон посів не друге і не третє місце, то він посів ___ місце.

Якщо Сашко посів не третє місце, а Антон посів ___ місце, то Сашко посів ___ місце.

Отже, Юрко посів ___ місце, Антон — ___ місце, Сашко — ___ місце.

71.

Розв'яжи задачу.

➤ Олена, Тетяна, Юля та Ірина варили варення. Дві дівчинки варили його зі смородини, дві — з агрусу. Тетяна та Ірина варили варення з різних ягід. Іра та Олена теж варили варення з різних ягід. Ірина варила варення з агрусу. З яких ягід варила варення кожна дівчинка?

Ірина — з агрусу, Олена — _____, Тетяна — _____, Юля — _____.

Учуся міркувати логічно

72.

Доповни подані тексти або запиши відповідь.

➤ 1) У Сергійка було 8 цукерок, а в Наталки — 4. Сергійко віддав Наталці 2 цукерки. Отже, в Сергійка стало ___ цукерок, у Наталки стало ___ цукерок.

➤ 2) Двоє дівчаток дорогою до школи зустріли собаку. Слідом за ними йшли три хлопчики. Скільки собак зустріли три хлопчики?

Відповідь: _____

➤ 3) Якщо Сергійко з'їв більший бутерброд, ніж Миколка, а Миколка — більший, ніж Наталка, то найбільший бутерброд був у _____, а найменший бутерброд був у _____.

➤ 4) Учень 2 класу вирішив дізнатися масу свого тіла. Коли він став на ваги обома ногами, то побачив, що важить 24 кг. Якщо учень стане на ваги однією ногою, то ваги покажуть _____ кг.

➤ 5) Одне яйце слід варити 10 хв. Щоб одночасно зварити 5 яєць, їх слід варити _____ хвилин.

➤ 6) Мама напекла пиріжків і розклала їх на 3 тарілки — по 8 пиріжків на кожній. За обідом діти з'їли пиріжки з однієї тарілки. Скільки тарілок залишилось?

Відповідь: _____

73.

Розв'яжи задачу.

➤ Василь, Антон і Євген змагались у бігу. Василь прибіг не першим, а Євген не другим; Антон прибіг не третім, а Василь не другим. Визнач, хто прибіг першим, другим, третім.

	1	2	3
Василь			
Антон			
Євген			

Відповідь: першим прибіг _____, другим прибіг _____, третім прибіг _____.

Додаємо і віднімаємо числа різними способами

74. Обчисли порозрядно за схемами.

$42 + 48 = \dots + \dots =$ 	$34 + 16 = \dots + \dots =$
$90 - 63 = \dots + \dots =$ 	$74 - 25 = \dots + \dots =$

75. Знайди значення виразів за схемами.

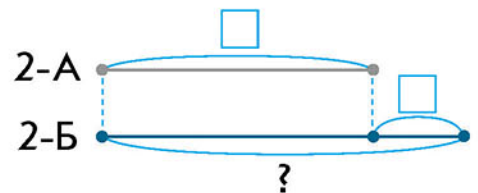
$62 - 37 =$ 	$86 - 48 =$
$62 - 37 =$ 	$86 - 48 =$
$62 - 37 =$ 	$86 - 48 =$

76. Прочитай задачу.

Упродовж місяця учні 2-А класу прочитали 78 книжок зі шкільної бібліотеки. Це на 13 книжок менше, ніж прочитали учні 2-Б класу. Скільки книжок прочитали учні 2-Б класу?

Шукане число більше чи менше за 78? Якою дією відповімо на запитання задачі? Доповни схему. Розв'яжи задачу.

Досліджуємо задачі

77. Обчисли значення виразів трьома способами.

$$\begin{array}{r} 18 + 16 = \\   \\   \\   \\   \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 44 + 28 = \\   \\   \\   \\   \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 18 + 16 = \\   \\   \\   \\   \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 44 + 28 = \\   \\   \\   \\   \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 18 + 16 = \\   \\   \\   \\   \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 44 + 28 = \\   \\   \\   \\   \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 33 - 15 = \\   \\   \\   \\   \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 94 - 76 = \\   \\   \\   \\   \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 33 - 15 = \\   \\   \\   \\   \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 94 - 76 = \\   \\   \\   \\   \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 33 - 15 = \\   \\   \\   \\   \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 94 - 76 = \\   \\   \\   \\   \end{array}$$

78. Прочитай задачу. Шукане більше чи менше за дане? Розв'яжи задачу.

Жук-олень має довжину 7 см, це на 3 см менше від довжини уссурійського вусаня. Яка довжина уссурійського вусаня?

79. Накресли квадрат $KPNA$ зі стороною 3 см. Обчисли його периметр.

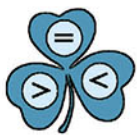
Досліджуємо задачі

80. Обчисли трьома способами.

$64 - 39 =$	$33 - 16 =$
$\begin{array}{r} 4 - 9 = \\ + \end{array}$	$\begin{array}{r} 3 - 6 = \\ + \end{array}$
$\begin{array}{r} 4 - 9 = \\ + \end{array}$	$\begin{array}{r} 3 - 6 = \\ + \end{array}$
$\begin{array}{r} 4 - 9 = \\ + \end{array}$	$\begin{array}{r} 3 - 6 = \\ + \end{array}$

Порівнюємо математичні вирази

81. Порівняй вирази.

$32 - 7 \bigcirc 12 + 16$	$45 - 24 \bigcirc 36 - 7$
$43 + 34 \bigcirc 82 - 7$	$65 + 8 \bigcirc 84 - 9$
$16 - 8 \bigcirc 69 - 63$	$22 - 5 \bigcirc 8 + 7$

82. Обчисли різними способами.

$37 + 36 =$	$65 - 29 =$
$\begin{array}{r} 7 + 6 = \\ + \end{array}$	$\begin{array}{r} 5 - 9 = \\ + \end{array}$
$\begin{array}{r} 7 + 6 = \\ + \end{array}$	$\begin{array}{r} 5 - 9 = \\ + \end{array}$
$\begin{array}{r} 7 + 6 = \\ + \end{array}$	$\begin{array}{r} 5 - 9 = \\ + \end{array}$

Додаємо і віднімаємо з використанням прийому округлення

83.

Знайди значення виразів, використовуючи прийом округлення.

$$93 - 66 =$$

$$177 + 17 =$$

$$54 + 37 =$$

$$90 - 67 =$$

$$85 - 37 =$$

$$54 + 28 =$$

$$38 + 38 =$$

$$32 - 26 =$$

$$76 - 58 =$$

$$66 + 15 =$$

84.

Знайди значення виразів трьома способами.

$$28 + 16 =$$

$$54 - 28 =$$

$$28 + 16 =$$

$$54 - 28 =$$

$$28 + 16 =$$

$$54 - 28 =$$

85.

Розв'яжи задачу.

У комірці крота вмістилося 17 морквин, буряків — на 4 більше, ніж морквин, а картоплин — на 26 більше, ніж буряків. Скільки овочей у крота в комірці?

86.

Накресли квадрат $ABCD$ зі стороною 2 см. Обчисли його периметр.

Додаємо і віднімаємо числа різними способами

87. Знайди значення виразів різними способами.

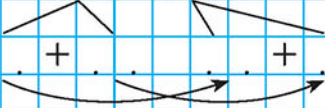
$$32 - 27 =$$

$$32 - 27 =$$

$$32 - 27 =$$

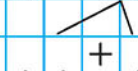

$$32 - 27 =$$

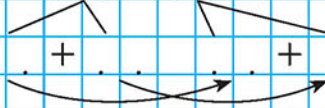
$$91 - 76 =$$

$$91 - 76 =$$

$$91 - 76 =$$

$$91 - 76 =$$

88. Обчисли легшим для тебе способом.

$$64 + 28 =$$

$$57 + 38 =$$

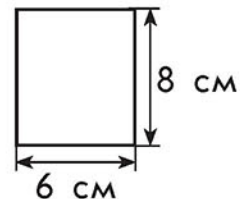
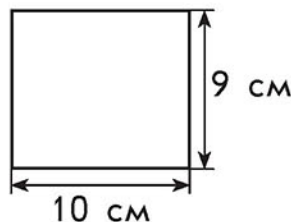
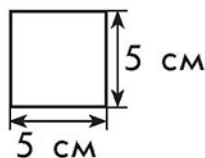
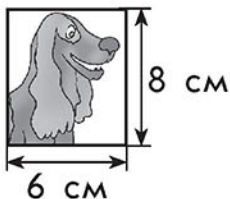
$$90 - 48 =$$

$$66 - 58 =$$

$$46 + 46 =$$

$$39 + 23 =$$

89. Треба зробити картонну рамку для фотографії. Який аркуш картону краще обрати? Зафарбуй його.

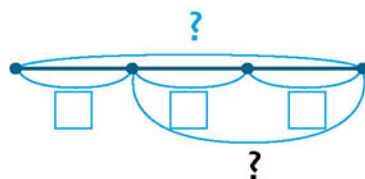

**Додаємо і віднімаємо двоцифрові числа.
Вивчаємо величини**

90. Доповни схему та склади план розв'язування задачі.

▶ З бідона відлили воду у дві каністри, по 12 л води в кожну каністру. Після цього в бідоні залишилося ще 8 л води. Скільки літрів води було в бідоні спочатку?

Було — ?
Відлили — ?, 12 л і 12 л
Залишилось — 8 л

91. Обери стовпчик виразів і знайди їх значення.

$46 + 37$

$68 + 22$

$74 - 56$

$71 - 16$

$28 + 35$

$67 + 14$

$82 - 62$

$96 - 26$

$48 + 29$

$23 + 57$

$32 - 15$

$63 - 14$

$65 + 26$

$58 + 35$

$80 - 13$

$70 - 32$

$15 + 45$

$35 + 35$

92. Зазнач порядок виконання дій, знайди значення виразів по діях, запиши результати.

$82 - (36 + 18 - 45) =$

$67 + 14 - (27 + 27) =$

Перевіряємо додавання і віднімання

93. Знайди значення виразів, виконай перевірку.

$64 + 26 = \dots$, оскільки

$100 - 73 = \dots$, оскільки

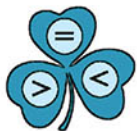
$45 + 34 = \dots$, оскільки

$88 - 56 = \dots$, оскільки

$54 + 37 = \dots$, оскільки

$72 - 45 = \dots$, оскільки

94. Порівняй вирази.

$47 - 18 \bigcirc 16 + 9$

$54 + 27 \bigcirc 100 - 23$

$84 - 36 \bigcirc 75 - 18$

$53 - 27 \bigcirc 17 + 5$

$63 + 27 \bigcirc 54 + 46$

$84 - 66 \bigcirc 53 - 25$

95. Розв'яжи задачу.

► Рибалка за три дні впіймав 42 риби. Першого дня — 14 риб, другого — на 5 риб менше, ніж першого. Скільки риб упіймав рибалка третього дня?

96. Доповни таблицю числами.

Тварина	Кількість
Краб	
Медуза	
Риба	
Морська зірка	

Досліджуємо суму однакових доданків

97.

Знайди значення виразів і доведи, що одержані результати є правильними.

$65 + 23$

$68 - 44$

$36 + 36$

$53 - 28$

$100 - 72$

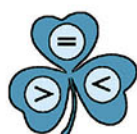
$27 + 23$

$83 - 66$

$22 + 38$

98.

Порівняй вирази.

$71 - 42 \bigcirc 14 + 18$

$36 + 17 \bigcirc 83 - 27$

$67 - 59 \bigcirc 33 - 14$

$81 - 44 \bigcirc 27 + 9$

99.

Розв'яжи задачу.

► У Петрика є три скарбнички. У першій лежить 14 монет, у другій — 27 монет, у третій — 9 монет. На скільки більше монет у другій скарбничці, ніж у першій і третій разом?

Досліджуємо різницю кількох однакових чисел

100.

Обери стовпчик виразів і знайди їх значення. Усно виконай перевірку.

$24 + 45$

$56 + 24$

$45 + 30$

$61 - 13$

$65 - 33$

$32 - 5$

$18 + 34$

$27 + 59$

$43 + 37$

$56 - 36$

$77 - 47$

$63 - 19$

$44 - 23$

$53 - 25$

$18 + 24$

$14 + 19$

$48 + 7$

$59 - 29$

101.

У кошику є 2 яблука та 6 груш. Не дивлячись із кошика дістають 4 фрукти. Які це можуть бути фрукти?

- регулярні методичні вебіари від авторів підручників та провідних фахівців за актуальними темами для кожного класу
- можливість поставити питання авторам та отримати відповідь у режимі онлайн
- можливість переглянути запис кожної тематичної зустрічі у зручний час
- сертифікат кожному зареєстрованому учаснику

Чекаємо на вас на сайті interactive.ranok.com.ua

Навчальне видання
СКВОРЦОВА Світлана Олексіївна
ОНОПРИЄНКО Оксана Володимирівна

Т817059У. Підписано до друку 10.05.2019.
Формат 84х108/16. Папір офсетний.
Гарнітура Рублена. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 10,92.

МАТЕМАТИКА. 2 КЛАС.
Навчальний зошит
У 4 частинах
Частина 3

ТОВ Видавництво «Ранок»,
вул. Кібальчича, 27, к. 135, Харків, 61071.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 5215 від 22.09.2016.
Для листів: вул. Космічна, 21а, Харків, 61145.

Редактор **Ю. М. Миронова**
Технічний редактор **С. В. Яшиш**
Художник **Д. В. Ширяєв**

E-mail: office@ranok.com.ua
Тел. (057) 719-48-65,
тел./факс (057) 719-58-67.

Регіональні представництва
видавництва «Ранок»:

Київ – тел. (044) 229-84-01,
e-mail: office.kyiv@ranok.com.ua,
Львів – тел. (067) 269-00-61,
e-mail: office.lviv@ranok.com.ua.

З питань придбання продукції
видавництва «Ранок» звертатися за тел.:
у Харкові – (057) 727-70-80;
Києві – (044) 360-56-37, 377-73-23;
Вінниці – (067) 506-65-95;
Дніпрі – (056) 785-01-74, 789-06-24;

Житомирі – (067) 122-63-60;
Львові – (032) 244-14-36;
Миколаєві та Одесі – (067) 551-10-79;
Черкасах – (0472) 51-22-51;
Чернігові – (0462) 93-14-30.
E-mail: commerce@ranok.com.ua.

«Книга поштою»: вул. Котельниківська, 5, Харків, 61051.
Тел. (057) 727-70-90, (067) 546-53-73.
E-mail: pochta@ranok.com.ua

www.ranok.com.ua

Папір, на якому надрукована ця книга,

безпечний для здоров'я
та повністю
переробляється

з оптимальною білизною,
рекомендованою
офтальмологами

вибілювався
без застосування
хлору

Разом дбаємо про екологію та здоров'я **ВИДАВНИЦТВО
РАНОК**

Автори видання
С. О. Скворцова та **О. В. Онопрієнко** — члени робочої групи з розроблення Державного стандарту початкової освіти Нової української школи; співавтори Типової освітньої програми, розробленої під керівництвом О. Я. Савченко; автори підручника — переможця конкурсного відбору проектів підручників для 2 класу 2019 року

Навчальний матеріал посібника зорієнтований:

- на засвоєння початкових математичних знань
- формування розумових і практичних умінь та навичок
- безперервне повторення та закріплення вивченого матеріалу
- формування досвіду самостійної роботи
- рефлексію навчальної діяльності

Навчально-методичний комплекс із математики для 2 класу:

- **навчальний зошит у 4 частинах**
- математичні матеріали для організації навчальних досліджень (кейси «Міні», «Стандарт», «Преміум»)
- моніторинг навчальних досягнень
- завдання для формувального оцінювання
- розробки уроків

Інтернет-підтримка на сайті interactive.ranok.com.ua:

- роздавальні матеріали
- презентації до уроків

Долучайтеся до обговорення в групі:
Математика «Ранок». Пілот

Посібник успішно пройшов апробацію в пілотних школах України

ВИДАВНИЦТВО
РАНОК

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНА ЛІТЕРАТУРА
УСІ КНИГИ ТУТ!

- ranok.com.ua
- e-ranok.com.ua
- pochta@ranok.com.ua
- (057) 727-70-90